

פנינים ואמרות

**פנינים חכמים ואמרות
לאות על פרשת השבוע**

חדש בהיכל <<<

שכר על קיום המצוות בעולם הזה

וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה
וּשְׁמִרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וּשְׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת
הַבְּרִית וְאֶת הַחֹסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם (דברים

בסוף פרשה קודמת נאמר 'ושמרת את המצוה וגו' היום לעשותם'. ואומרים חז"ל (עירובין כב:) 'היום לעשותם', ומחר בעוה"ב לקבל שכרם. כי אין שכר גשמי בעולם הזה על קיום המצוות. ואם ישאל אדם, היתכן שאין שום שכר על מצוה בעולם הזה, הרי אם אני יראה שיש בעוה"ז קצת שכר, זה יחזק אותי להתאמץ יותר בקיום המצוות. לכן אמרה התורה, באמת יש בחינה אחת של שכר מצוה בעולם הזה. והיא כחמאמר התנא (אבות פ"ר מ"ב) 'שכר מצוה מצוה'. כלומר, שכל מי שעושה מצוה אחת, מזכים אותו שיעשה עוד מצוה אחרת, וזה שכר טוב בשבילי, כי כך יתרבה לו יותר האושר הנצחי שבעולם העליון. ובזה תהיה ניכרת לו השגחת ה' לשלם שכר על המצוות. וזה כוונת התורה במאמר והיה עקב שתשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם. כלומר, השכר שתקבלו בעקבות מה שתשמעון את המשפטים האלה, יהיה מה שושמרתם ועשיתם אותם, שישלם ה' ממכם כד עיכוב, ויקרב אתכם לשמור ולעשות את המצוות.

(אלשיך)

מדוע ברכת המזון עד כזית וכביצה היא סיבה לנשיאות פנים לישראל

כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדֹנֵי
הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יֵשָׁא
פָּנִים וְלֹא יִקַּח שׂוֹחַד (דברים י, יז)

בפסוק זה משבח משה את הקב"ה, שאינו נושא פנים ואינו לוקח שוחד, ומי שחטא ובוגע לו עונש הרי הוא מקבל את עונשו. ואמרו חז"ל (ברכות כ): ששאלו מלאכי השרת את הקב"ה, מדוע הוא נושא פנים לישראל, וכפי שנאמר 'שָׂא ה' פָּנָיו אֵלַיךְ' (במדבר 1 כא), והרי כאן נאמר שה' אינו נושא פנים. והשיב להם ה', שיש פסוק נוסף בפרשתנו שנאמר 'וְאֶכְלָתִי וְשָׂבַעְתִּי וּבִרְכַּת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ' (לעיל ח ט), הרי שאין חייבים אלא על אכילה שיש בה שביעה, והם מודקים על עצמם עד כזית ועד כביצה, לכן ה' נושא להם פנים.

יש לשאול שתי שאלות על דברי חז"ל אלו: א. מדוע הזכיר ה' דוקא את מצוה זו של ברכת המזון, והרי ישנם מצוות רבות שהחכמים התחמירו יותר ממה שמצווים בתורה. ב. כיצד יכולים לברך ברכת המזון אם אינם מחוייבים בה, והרי המברך ברכה לבטלה עובר על

איסור של 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא'.
נראה לבאר בשתי דרכים:

א. על פי דברי החינוך (מצוה ת"ל), שהתורה לא קבעה שיעור לשביעה, וכל אדם תלוי בשביעה שלו, שכל שהוא מרגיש שבע הרי הוא מחוייב בברכת המזון מן התורה, לפי זה יש לומר, שמה שמדקדים לברך ברכת המזון על כזית או כביצה אין הכוונה שלא הגיעו לידי שביעה, שהרי אז יש חשש ברכה לבטלה, אלא מדובר על צדיקים שהרגילו עצמם לאכול מעט ולשבוע מכזית וכביצה, ואלו הצדיקים המסתפקים במועט אכן ראויים שהקב"ה ישא להם פנים ויכפר על עוונותיהם, וכפי שדרשו (ר"ה יז.) את הפסוק 'מִי אֵל כְּמוֹךָ נִשָּׂא עֵינָיו וְעֵבֶר עַל פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלֹתוֹ' (מִכַּה יח) 'לשאת רחלתו' למי שמשם עצמו כשרים, והמסתפקים במועט הרי הם מחשיבים עצמם כשיריים, ולכן ראויים הם לנשיאות פנים.

ב. על פי מה שיש להעיר עוד על הלשון
שאמרו 'והם החמירו על עצמם עד כזית ועד
כביצה', מהי הכוונה בלשון 'עד', הרי לכאורה
זה להיפך, שמעיקר הדין החיוב הוא רק
בשביעה, והם החמירו על עצמם לברך על
כזית או על כביצה, ואם כן היה צריך לומר
והם החמירו על עצמם מכזית או מכביצה. ויש
לפרש על פי המבואר בתוספות ישנים (יומא
דף) שהאכל פחות מכזית ושבע מכן על ידי
שמתברך במעיו, הרי זה בכלל אכילה, ולפי זה
יש לומר, שמדובר על מי שנעשה שבע בפחות
מכזית, ואף על פי כן החמיר על עצמו לאכול
כזית או כביצה כדי שיהא שיעור גמור, משום
חומר האיסור של לא תשא, ולכך ראויים הם
לנשיאות פנים, כיון שבאיסור לא תשא נאמר
'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא' (פי לא יִנָּקֶה
ה' אֶת אִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל אֶת שֵׁמוֹ לְשׁוֹא' (שמות כ ז),
ומזה יש ללמוד שהמחמיר על עצמו באיסור
לא תשא, יזכה לנשיאות פנים, שהוא היפך לא
יִנָּקֶה, שהרי מידה טובה מרובה.

(חתם סופר תקנ"ט, שו"ת ח"א סי' מט)

יראה אותיות: ראיה

על יראת שמים נצטוונו בפרשת השבוע (דברים יב): **‘וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מִה’ אֵלֶיךָ שָׂאֵל מֵעַמֶּךָ כִּי אִם לִירֵאָה אֶת ה’ אֱלֹהֶיךָ.** אומר רבינו השפת אמת: שימו לב: המילה "יראה" היא למעשה בדיקו כמו האותיות של "ראיה". בכוח יראת שמים להביא את הראיה, לראות את האמת הפנימית המוסתרת אצל כל יהודי, לראות את הכוח האלוקי שהקב"ה הטמין בנפש של כל יהודי. כשאדם יש לו יראת שמים הוא רואה וממלא את כוחות אלו ועל ידי זה הוא מתקדם בעבודת ה'.

(שפת אמת תרנ"ט)

מילתא חדתא שבת קודש - אנגלית

מאמרי קודש ודברי חכמה וחיוזוק
בעניני עבודת ה' והליכות חיים
מסודרים על שבת קודש, מתורגמים
לאנגלית, שנאמרו במשך השנים
מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי
דוד חי אייבצירא שליט"א ונכתבו
ונוערכו בשפה שווה לכל נפש ע"י
השומעים.

נ"ך מקרא מפורש איוב א

ביאור נאה המשולב בתוך תיבות הפסוק, ומבאר פסוקי המקרא על דרך הפשט, בתוספת הערות וציורים. עם ביאור על דברי רש"י, המשולב בתוך דבריו, עם הערות וציורים. הקדמות ומבואות וכותרות המקילות על הלימוד בספר.

סדרת 'מקרא מפורש' התקבלה בחיבה בבתי המדרשות, וגומרים עליו את ההלל, כך זה מצטרף לסדרת מקרא מפורש על הנ"ך, בו כבר יצאו עד היום הכרכים על ספרי: יהושע, שופטים, שמואל א', שמואל ב', מלכים א', מלכים ב', ישעיה א', ישעיה ב', ירמיה א', ירמיה ב', יחזקאל א', יחזקאל ב', תרי עשר א', תהלים א', תהלים ב', תהלים ג', תרי עשר ומשלי. בנוסף לכרכי חמש המגילות שיצאו לאור עולם, שיה"ש, רות, איכה, קהלת, ואסתר.

ביאורי התוספות יבמות ב (לה-פד)

כל דברי התוספות מנוקדים ומבוארים, עם ביאור משולב בתוך לשונם, ובסוף כל דיבור נערך סיכום הענין, לתועלת הלומדים. בסוף כל כרך נסדר מדור 'שינון התוספות', להועיל לחזרה וזכירת דברי התוספות.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

חשיפה: → השבוע בגליון: ← אקטואלי:

האברך
שקיבל
תעודת
שחרור
מהצבא
הרומני
| עמ' ד' |

האור החיים הק:

| עמ' ב' |

2

**לשחק
בכדור
בשבת
במגרש
המיועד
לכן**
| עמ' ד' |

עמ' ד'

זְכֹרֶתָּ אֶת ה' - כִּי הוּא הִנֵּיתָ לָּךְ כֹּחַ:

יהודי מרחובות שעינו התחילה להתעוור, אך כוחה של הודיה כנה בבית כנסת נידת, החזיר לו את ראייתו והפך אותו ל"נס מהלך" ולמקור השראה.

הכנסת היה ריק מאדם, הדלת היתה פתוחה. עד מהרה הוא מצא את עצמו עומד מול ארון הקודש, כשעיניו מוצפות בדמעות רותחות. הוא החל להתייפח כפי שלא התייפח מעודו, אך לא ביקש מאום.

הוא עצם את עיניו ואמר בתחנונים: "סליחה... בושתי ונכלמתי להרים פניי אליך, ריבון העולמים. אנא, סלח לי על חמישים השנים שבהן לא זכרתי להודות לך כיאות על אחת מאלף אלפי וריבי רבבות הטובות שעשיתי עמדי מעודי ועד היום הזה, על כוח הראייה המופלא שחננת אותי בו. אף ברכות השחר שבהן הייתי אמור להודות על הראייה נאמרו על ידי בכל בוקר בפיזור הדעת. אנא מחל לי...". כך, במשך שלוש שעות רצופות עמד היהודי כשפניו טמונות בפרוכת, ופיו אינו פוסק מלהביע תודה לריבון העולמים, על שנים ארוכות שפעלו עיניו כשורה וסייעו לו בכל רגע ורגע באין ספור מצבים. אחר הוסיף והודה אף על יתר איברי הגוף ותועלתם, והכול תוך כדי בכיות עצומות.

שלוש שעות לאחר מכן, כשחש כי הוקל משאו הכבד, עצם את עיניו בשנית והוסיף תפילה בלב שבור על עינו המצויה בסכנה, שידי אדם קצרו מלהושיעה, ורק אדון הנפלאות יכול להצילה. "ריבוננו של עולם - התחנן - אנא תן לי את ההזדמנות לתקן את אשר עיוותי. הוציאה ממסגר נפשי כדי שאוכל להודות את שמך, הצל את עיניי מכיליון כדי שאוכל להודות לך עליהן מעתה ועד עולם סלה".

כשיצא מבית הכנסת בלב קל יותר, היתה כבר שעת צהריים מאוחרת. מבלי לדעת מדוע, נשאוהו רגליו בשנית למרפאתו של הרופא. שעת קבלת הקהל כבר הסתיימה, אך הוא התחנן בדמעות לפני הרופא כי יואיל לבדוקו בשנית. הרופא עמד לגחך למשמע הבקשה, אך משהביט בעיני החולה האדומות מבכי נכמרו רחמיו והוא הסכים לעשות זאת. הוא חיבר אותו למכשור המשוכלל והביט במיומנות בצגים שלפניו.

מרגע לרגע הבחין היהודי כי משהו מתרחש. מפי הרופא המכובד בקעו קריאות התפעלות באנגלית טיפוסית: "אייטס וונדרפול! איי דונ'ט בלייב א'יט!". (זה מדהים, אני לא מאמין!) מֵאֵי שם הופיעו עמיתים למרפאה בחלוקים לבנים. המקרה כפי הנראה כבר היה ידוע להם, ולפי התדהמה שניבטה מפניהם הבין היהודי כי אכן אירע כאן נס. העין, שמבחינה רפואית כבר נחשבה כמתה, שבה לפתע לגלות סימני חיים.

ביום שלמחרת כבר נערך הניתוח שהשיב לו את ראייתו, וכמה ימים לאחר מכן שב לארץ כשהוא מלווה בכינוי שהוצמד לו מפי הרופא: "נס מהלך". את קבלתו הוא לא שכח. מאותו יום ואילך לא פסק מלהודות בכל עת מצוא. בשבת שלאחר מכן, ערך האברך 'קידושא רבא' בבית הכנסת, ובסעודה סיפר ברוב עם את סיפורו המפעים.

אלא שבכך לא תם הסיפור. כחודשיים ימים לאחר מכן קיבל האיש שיחת טלפון בלתי צפויה:

"אינך מכירני - פתח הדובר שמעבר לקו - אך אורח הייתי בבית הכנסת בשבת שערכת את סעודת ההודיה. הקשבתי לסיפורך המרגש והחלטתי לנסות להעתיקו. בביתי שתי בנות מוצלחות, בנות עשרים ותשע ושלושים ושתיים. מה לא עשינו והיכן לא התפללנו כדי לזכות לראותן מקימות בתים בישראל, אולם ללא הועיל. בעקבות סיפורך החלטתי לנקוט יוזמה משלי: ביקשתי מבנותיי לרשום על דף פרטים רבים ככל האפשר שעליהם הן חשות חובה להודות. כך עשיתי גם אני, ולאחר מכן התכנסנו כל בני המשפחה יחדיו כדי להודות על כל הפרטים שרשמנו, וההמשך היה למעלה מכל דמיון. לפני כשלושה שבועות - סיים האיש כקולו נשק מדמעות - זכינו לארס את הבכורה, ואמש זכינו לארס גם את השנייה!... גם אנו זכינו לראות בעינינו מה גדול כוחה של תפילת הודיה הבוקעת ממעמקי הלב" (ופריי מתוק).

"זְכֹרֶתָּ אֶת ה' - אֵל-לִקְיָה, כִּי הוּא הִנֵּיתָ לָּךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת תִּלָּ" (ח, יח). נפלאים הם דבריו של אור החיים הקדוש על הפסוק, ונדמה שהם נכתבו בדיוק על סיפור כעין זה, וכך אומר: פירוש, שצריך (האדם) לתת ליבו על טובתו (על הטובה שיש לו), כי מה' היתה לו, ודבר זה יעירנהו תמיד להכיר בוראו והשגחתו עליו, ותחילת תחבולות יצר האדם היא להשכיחו דבר זה! כלומר שעצת היצר היא להשכיח לאדם את החובה (ובעצם הזכות הגדולה) להודות לה', אך אדם העושה זאת בכל לב, ודאי שה' הטוב יפרוס עליו את סוכת שלומו.

(גליון פניני בית הלוי)

מעשה שלפנינו סופר מפי המגיד הנודע רבי אשר דרוק שליט"א, המעורר רבות בדרשותיו על חובת הודאה לקדוש ברוך הוא - חובה קדושה שסגולתה גדולה להציל מכל צרה וצוקה.

יהודי שומר תורה ומצוות המתגורר בעיר רחובות התעורר בוקר אחד משנתו, ולפתע חשכו עיניו, פשוטו כמשמעו. עינו האחת נפקחה והביטה נכוחה, ואילו השנייה, כמו הייתה נתונה תחת רטייה שחורה. חצי החדר שכנגדה נותר חשוך. בתחילה סבר כי מדובר בטעות. הוא נטל את ידיו ומיהר לשטוף את עיניו במים צוננים, אולם הדבר לא הועיל.

ברוב פחד ובהלה מיהר לחייג למוקד של קופת החולים. פקיד אדיב ענה לו, ומשהבין את מצבו נרתם לעזרתו, ועד מהרה השיג לו תור בהול במרפאתו של אחד מטובי רופאי העיניים בארץ. הרופא בדקו בדק היטב, ומשסיים את הבדיקה המקיפה הודיע לו בעדינות, כי בהלתו לא הייתה לחינם. חידק נדיר מוזן שטרם נחקר די הצורך, קינן בעינו וגרם לה להתנוון. כאילו לא די בכך, הוסיף והבהיר לו הרופא כי אין בארץ את הידע המתאים להתמודד עם חידק מסוג זה, אולם אף אילו היה, מצב העין נראה כבי רע.

פנה היהודי לרופאים אחרים לשמוע חוות דעת נוספות, אולם כולם היו תמימי דעים כי אפסה כל תקווה להציל את עינו. בצר לו התייעץ עם אחד מטובי עסקני הרפואה בארץ. לאחר בירור מעמיק הלה מצא כי בבית חולים נידח באחת ממדינות ארצות הברית נמצא רופא מומחה שכבר הספיק לצבור ניסיון רב בתחום זה. דא עקא כי רופא זה מבקש סכום כסף רב תמורת הטיפול.

מה לא יעשה אדם כדי להציל את ראייתו? מיועדנו לא חשב פעמיים, הוא גייס הלוואות מכל מי שרק היה יכול, ובסיוע אותו עסקן נקבע מועד מזוז לפגישה, ועד מהרה מצא עצמו בין שמים וארץ כשליבו מלא תקווה לרפואתו. מרפאתו של הרופא המומחה דמתה יותר למעבדה. החדר היה עמוס במכשירים שונים ומשונים בעלי עדשות ועיניות מוזרות למראה, והרופא לא פסח על אף אחד מהם. שעה ארוכה נמשכה הבדיקה המתישה כשבסיומה הושיב הרופא את המטופל על כיסא,

הושיט לו כוס מים ומיד החל להרצות את תוצאות בדיקתו.

"צר לי להודיעך - בישר הרופא - כי כל הבדיקות מראות שלא תשוב יותר לראות בעינך. אם לא די בכך, הרי שהחידק עומד לעבור לעין השנייה, ולכן מומלץ לך לעקור את העין החולה בהקדם האפשרי ולקבוע תחתיה עין תותבת. אם לא תעשה זאת עלול אתה למצוא את עצמך בימים הקרובים עיוור בשתי עיניך!". המידע שקלח מפי הרופא בטבעיות, היכה את מיועדנו בהלם מוחלט. לאחר השקעה וטרחה כה מרובות ולאחר תקוות כה גדולות התנפץ חלומו לפתע על סלע המציאות, וליבו נשבר לרסיסים. הוא קם מהכיסא ובקושי הצליח להוציא מפיו כי מבקש הוא ארכת זמן של יום או יומיים כדי לענות את תשובתו. וכך בעיניים דומעות ובלב שבור יצא מחדר הרופא אל הרחוב השקט.

במרחק של רחובות ספורים מהמרפאה, שָׁכַן בית הכנסת של הקהילה היהודית הקטנה, לשם החיש האיש את פעמיו. למרבה המזל, על אף שביט

מרגע לרגע הבחין היהודי כי משהו מתרחש. מפי הרופא המכובד בקעו קריאות התפעלות באנגלית טיפוסית: "אייטס וונדרפול! איי דונ'ט בלייב א'יט!". (זה מדהים, אני לא מאמין!) מֵאֵי שם הופיעו עמיתים למרפאה בחלוקים לבנים. המקרה כפי הנראה כבר היה ידוע להם, ולפי התדהמה שניבטה מפניהם הבין היהודי כי אכן אירע כאן נס. העין, שמבחינה רפואית כבר נחשבה כמתה, שבה לפתע לגלות סימני חיים

כשיטול תורה קטן הופך לקיום גדול:

כיצד הרב אלישיב לימד את הרב אורי זוהר שיעור חשוב על כך שמעשה חסד, גם אם הוא כרוך בביטול תורה קטן, הוא הכרחי לקיומו של הלימוד ולברכה בפרנסה...

לִלְכֶּת בְּדַרְכָּיו (ח, י). חז"ל דרשו בספרי: "ללכת בדרכיו - מה הוא גומל חסדים, שנאמר (תהלים כה, י): 'כָּל אֲרָחוֹת ה' חֶסֶד', אף אתה הִיָּה גומל חסדים".

סיפר לי רבי ליפא ישראלזון סיפור נפלא. אם קמנו הבוקר רק בשביל לשמוע את הסיפור הזה - הרווחנו מיליונים:

לפני ארבעים שנה - כך סיפר - למדתי בירושלים. יום אחד צעדתי ברחובותיה, וניסיתי לעצור טרמפ. עצר לי יהודי עם סוסיא, וכשנכנסתי שאל אותי: "בחור יקר, מה שמך?"

"ליפא ישראלזון", עניתי. "ומי אתם?"

"אורי זוהר". אני מתאר לעצמי שכולכם מכירים אותו.

המשכנו בנסיעה, ובין הדברים נודע לו שאני נכדו של הרב אלישיב. ואז אמר לי: "בֹּא ואספר לך סיפור אישי שהיה לי עם סבא שלך", והוא פתח וסיפר:

"אחרי שעשיתי מהפך עם עצמי, הרהרתי: אני יהודי מוכשר וארבעים שנה מחיי זרקתי לפח. מהיום עלי להכין לעצמי סדר יום מדוקדק, כמה זמן סדר א', כמה סדר ב', כמה זמן שינה, כמה זמן אוכל, הכל מדוקדק, וב'ה' עליתי על דרך המלך. סדר א' אני לומד ברובע היהודי, ובשעות הצהריים אני נוסע ללמוד בבית מדרש פלוני בשכונה אחרת, ובדרך אני משתדל לעצור לאנשים טרמפים, כפי שעצתי לך עכשיו. לפעמים אני מרגיש שזה גוזל לי זמן יקר וזה בא על חשבון השטייגען שלי. ניגשתי למורי ורבי רבי יצחק שלמה זילברמן זצ"ל, מהרובע היהודי, ושאלתי אותו: 'רבי! מה חובתי בעולמי?'

"והוא השיב לי: 'אם הנושא הוא לימוד תורה - נשאל את שר התורה, הרב אלישיב'. נסענו אל הרב, נכנסנו והשאלה נשאלה.

"הרב התעניין בי, ושאל אותי: 'האם אתה מתפלל כל יום?'

'בוודאי', השבתי. 'הנה הכיפה והציצית'.

'וברכת אהבה רבה אתה אומר?' המשיך ושאל.

'בוודאי', השבתי.

"ואז הרב התחיל לנגן את הניגון הערב שלו, ומי ששמע איך שהרב מתפלל לא צריך דרשה על תפילה, 'ותן בליבנו להבין ולהשכיל לשמור ולעשות ולקיים'. דע לך! כל מטרת לימוד התורה שלנו הוא בכדי לעשות ולקיים, וחלק מרכזי הוא החסד עם הזולת. ברור שתמשיך לקחת טרמפים גם אם זה גורם לך מעט ביטול תורה!"

ממשיך הרב ליפא ומספר: כשירדתי מהטרמפ נפרדנו לשלום. הגיעה שבת קודש, סעודתי אצל סבא, ושאלתי אותו: "הסיפור עם הרב זילברמן והרב אורי זוהר נכון?"

"בוודאי", השיב.

עזות הייתה בי, ושאלתי: "סבא! אתה יושב כל היום ולומד. איפה החסד שלך? גמ"ח - אין לך! גם לא עשית התרמה לא ליד שרה' ולא לעזר מציון, איפה החסד שלך?"

סבא חייך אלי, ואמר לי: "ליפא! בשביל מה אני עושה כל יום קבלת קהל? אני לא אדמו"ר, לא רב שכונה ולא נושא שום משרה. זה לא מחובתי לענות לאף אחד. אני עושה את זה לשם חסד!"

"סבא", לא הרפיתי, "בקבלת קהל אתה לא מייצג למשכנתאות, אתה בסך הכל עונה על שאלות בהלכות שבת ובהלכות עירובין. אם כך, אתה בעצם ממשיך, גם בזמן קבלת הקהל, ללמוד. זה לא נקרא כל כך חסד..."

"נכון, ליפא, אתה צודק", השיב. "אבל במציאות זה מפריע לסדר היום שלי בלימוד. באמצע השטייגען עלי לסגור את הגמרא, וזה קשה. לא פשוט לסגור את הגמרא למשך שעה שלמה ולענות לאנשים. אני עושה את זה רק מדין חסד".

ואז הוסיף ואמר לי הרב אלישיב במילים אלו:

"אין מצב שיעבור על יהודי אפילו יום אחד, בלי שעשה חסד. החסד שעשית - נותן 'קיום' לכל מה שעסקת בו כל היום. אם למדת - זה יקיים את הלימוד! אם עסקת בפרנסה - זה יקיים את הפרנסה!"

"דע לך!" המשיך הסבא הגדול בדבריו הנוקבים: "אם יהודי ישב ולמד כל היום, עשה שטייגען, ולא עשה שום חסד באותו היום - אין שום קיום לתורה שלו! ואם עשה ביזנס, והרוויח כסף, ולא התחסד באותו יום - הכסף יאבד ממנו! אסור ליהודי שיעבור עליו יום אחד בלי חסד!"

(הגאון רבי חזקיהו יוסף קרלנשטיין שליט"א - נאה דורש)

התנצל האברך בפניו שסכום זה גבוה מדי עבורו כי אינו מרויח הרבה, אך על מחצית מזה הוא מסכים. רשם הלה פרטיו והלך...

בשובו מארץ ישראל לפני מלחמת העולם, שהה הרה"ק ה'אמרי חיים' מויזניץ זיע"א זמן מה בבוקרסט.

כרגיל רבים באו אלוו עם קוויטלך, ביניהם בא אברך בשנה הראשונה לנשואיו עם אביו והתאונן כי נקרא לשרת בצבא הרומני בדיוק בעת קשה כזו שכולם חרדים מפני העתיד ומי יודע מה צפוי לו, בפרט שהוא בעל קומה ובעל מבנה איתן.

אמר לו ה'אמרי חיים' אתה צריך להיות בבית עם זוגתך ולא לשרת. וחזר מספר פעמים על דבריו אלה. בצאתם מן הקודש הרגיע האב את בנו שלא יחשוש יותר מאומה כי ברכת הרבי תעמוד לו שלא יצטרך לשרת.

לרגל המצב בתקופה ההיא לא מצא הלה שום אפשרות להשתחרר תמורת שלמונים, לפיכך נאלץ להתגייס. ביום לבשו את מדי הצבא נלקח מיד למחנהו, וכבר החלו בהכנות ליציאת הגדוד לתפקיד, לשמירה על הגבולות. לפנות ערב, כאשר ניתן פסק זמן למנוחה עלו הרהורים בלבו של האברך, הרי הרבי הבטיח משהו, אבל דחה ספקותיו, בחשבו וכי השחרור מוכרח להיות היום הלא יכול לקרות גם מחר.

לפתע הגיע אליו חייל יהודי ושאלו: האם הוא מוכן לשלם עשרת אלפים לעי מדי חודש בעד שחרורו. התנצל האברך בפניו שסכום זה גבוה מדי עבורו כי אינו מרויח הרבה, אך על מחצית מזה הוא מסכים. רשם הלה פרטיו והלך. בינתיים נקראו כולם להסתדר בשורות. והנה נגש אליו המזכיר סגן הקצין והזמינו שיכנס לאחד מחדרי השינה הסמוכים ושאלו: אם אמנם הוא מוכן לשלם חמשת אלפי לעי כל חודש בעד שחרורו. בהשיבו: כן, יעץ לו המזכיר שישכב במטה ואם מאן דהוא ישאלו על מעשיו יגיד שהוא חולה. בינתיים יצא הגדוד למסע והאברך נשאר במחנה. למחרת הורשה לצאת משם להביא את התשלום הראשון וקיבל תעודת שחרור.

(ספיר ויהלום פר' כי תצא ע"ט - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

המשך מעמ' ב'

פנינים חכמים ואמרות
נפלאות על פרשת השבוע

פנינים ואמרות

בעודו מצוי בתוך ההפיכה, במדמנת הבלי החטאים החמורים, בין בביטול מצוות עשה ובין בעבירות לא תעשה, מכל מקום ישתדל לעת עתה להרחיק מנגד עיניו את רוע מצבו, ויביט רק באשר לפניו - אותה המצוה הקלה אשר צריך הוא לקיימה עתה. ואם יעשה כן, יזכה לילך מחיל אל חיל, עד שישבו בתשובה שלימה בין על הקלות ובין על החמורות, ויזכה לקיים את כל התורה כולה לטוב לו כל הימים.

וכדי לסייע לעצמו במהלך זה, באה התורה ומלמדת בפרשה זו, שישתדל האדם בכל עת להתבונן בדבר אחד, "ועתה ישראל, מה ה' אלקיך שואל מעמך" (דברים יב), דהיינו, אל תתבונן במה שהיה, וגם לא במה שיהיה, אלא רק בבחינת 'ועתה' - בשעה זו, מה ה' שואל ומצוה עליך ברגע זה ממש, בין אם עומדת לפניך מצוה חמורה, ובין אם קלה שבקלות.

ישווה האדם לנגד עיניו את יראת ה' המצוה אותו, נותן התורה שאין גדולה כגדולתו, ועל כן בוודאי לענין זה אין שום חילוק בין קלה לחמורה. ועל ידי שיעשה כך, יזכה לבוא מן הקלות אל החמורות.

(עינים מאירות עקב תשפ"ג)

פנינים על הפרשה:

וזהו ושבעת, דהיינו השביעה שהיא מצד הקדשה, וכל זה נעשה על ידי הברכה בתחלה ובסוף, וזהו וברכת את ה' אלהיך, דעקר הברורים הוא על ידי הברכה. וכל זה הברור לתועלת השכינה שנקראת 'הארץ הטובה', וזהו על הארץ הטבה אשר נתן לה, דעל ידי הברורים חזרת השכינה להיות מלאה טובות הרבה וברכות רבות, דהכל לתועלתה: (פיתוח אחר)

רצון השכינה לשליחות שיעורה נתיים בא"

ארץ חטה ושעורה (ח נ).

יש לפרש כמו שאמר ה'ונקא עליו השלום בזה הקדוש (ח'ג דף קפח), דחטה לשון בן המתחטא על אביו ועושה לו רצונו, כן השכינה כברתא דמתחטא על אביו ועבדי לה רעותא בכל מה דבעיא. ואומר הכתוב דבארץ הקדושה צריך להתקיים הדבר הזה, וזהו ארץ חטה, דהיינו השכינה אימתי מתחטא על אביה ועושה לה רצונה, כשהיא בארץ. ורצונה הוא ושעורה, קרי ביה 'שעורה', דהיינו דגבנית בכל שעורה הראוי לה: (מחשוף הלכן)

רמז בתורה קריאת שמע ד' פעמים ביום

שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן (ט א).

הנה מצינו ארבעה פעמים נכתבו שתי מלות אלה של 'שמע ישראל' במשנה תורה, שנים בפרשת ואתחנן, אחת (דברים ה א) 'שמע ישראל את החקים ואת המשפטים אשר אנכי דבר באזניכם היום וילמדתם אותם ושמרתם לעשותם', והשניה (שם טו א) 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד', והשלישית בפרשת עקב זו שכתבנו כאן, והרביעית בפרשת שופטים (שם כ א) 'שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם'. ונראה לעניות דעתי שהם כנגד ארבע פעמים שאומרים קריאת שמע ביום, אחת בקרבנות, ואחת ב'יוצר', ואחת בתפלת ערבית, ואחת קריאת שמע על המטה:

ק"ש ותפילה דערבית מכניע את החיצונים

שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן, זה כנגד קריאת שמע דערבית, וצריך האדם להיות זהיר שלא להתעצל כדי שלא לבטלה, דסגלתה רבה מאד, משום דהלילה הוא זמן יציאת החיצונים ושליתתם, כמו שנאמר (תהלים קד ב) 'תשת חשך ויהי לילה בו תרמש כל חיתו יצר', ועל ידי יחוד קריאת שמע אנו מכניעים אותם ומתישים כחם, ולכן צריך לזהר שלא לאחור תפלת ערבית, על דרך (בראשית רבה עה א) אקדמיה לרשיעא עד לא יקדמינך, וזה שאמר שמע ישראל אתה עבר היום, 'אתה עובר' גימטריא 'עברית', לרמוז דבקריאת שמע דערבית משתעי. ואמר מלת היום להורות דצריך להיות בסוף היום שהוא תחלת הלילה, על דרך אקדמיה לרשיעא עד לא יקדמינך דהלילה זמן שליטת החיצונים, ואנו צריכים לעשות שמירה ומגן שלא יכנסו בגבולנו ובגבולותנו וישלטו בנו, וכמו שאנו אומרים בתפלת 'השכינת', שאנו אומרים 'פרש עלינו סכת שלומך והגן בעדנו והסר מעלינו מכת אויב' וכו', דמאחר דהלילה הוא זמן יציאת החיצונים ושליתתם אנו מתפללים שלא יכנסו בגבולותנו ויזיקונו. ועל זה מזהרת התורה על תפלת ערבית וקריאת שמע שיהיה זהיר בה ויגדלים ולא יאחר, ויתן בלבו שזה שליטת החיצונים והתגברות שלהם, ואם לא יכניעם בקריאת שמע ובתפלה יהיו מתגברים עליו: (מחשוף הלכן)

תיקון השכינה ע"י התפילה

והיה עקב תשמעון (ו יב).

יש לרמוז על התפלה, דצריך האדם לשקד על דלתות בית הכנסת ערב ובקר וצהרים, כמו שאמר שלמה המלך עליו השלום (משלי ח לד) 'אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמר מזוזות פתחי'. דעקר העבודה הוא זה שישמר האדם את עצמו להתפלל תפלות שלש בכל יום בזמן עם הקהל בבית הכנסת חק ולא יעבר, דזהו תקון השכינה, דמלת 'תפלה' אותיות 'ת'ל פ'ה', 'ת'ל גימטריא 'נפש', והיא השכינה הנקראת 'נפש', והרמז הוא לומר דעקר תקון נפש שהוא השכינה תלוי בתפלה שהיא תלויה בפה, וזהו ת'ל פ'ה, דהיינו השכינה שהיא ת'ל תקונה תלוי בפה שהיא התפלה:

שלש תפילות בביהכ"נ בשמחה

והנה התפלה העקר שלה הוא בלב, כמו שנאמר (דברים יא יג) 'ולעבדו בכל לבבכם'. וזה נרמז בעקב תשמעון ראשי תבות עבודה קבוצה בלב תפלת שחרית מנחה ערבית ויכל נפשכם, והיה לשון שמחה, ואומר והיה עקב, דהיינו בשמחה תרצו בעקבותיכם אל בית הכנסת להתפלל שלש תפלות כאמור: (מחשוף הלכן)

הנוטל ידים בשפע זוכה לעשירות והמזלזל בה וענש בעניות

ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם (ח ט).

כונת הפסוק, ארץ אשר לא במסכנת, 'ארץ' עכשו רמזו על הגוף הנקרא 'ארץ', ודהיינו: מזהרת התורה שיקדש האדם את גופו ויכון בשעת אכילה. תחלה יעשה נטילת ידים כראוי, כי כל הנוטל ידיו ברבוי מים מבטח לו שלא יחסרו מזונותיו, רק יהיו ברות, ואם בהפך גורם לו עניות, וזה רמזו בראשי תבות 'על נטילת ידים', 'עני'. וזהו שאמר ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם, דהיינו הזהר ושמר גופך שלא תגרם לעצמך עניות ויחסר לחמך, וזה גורם חסרון נטילת ידים, וזה משמעות אשר לא במסכנת, דהיינו הזהר שלא תגרם לעצמך מסכנות שהיא עניות ויחסר לחמך. והנה מסכנת חסר וא' גימטריא 'בנטילת הידים', לרמוז דהמסכנות שהיא העניות תלויה בנטילת ידים. עוד, במסכנות מלא עם שני כוללים גימטריא 'עשיר', לרמוז דהעשר והעני תלוי בנטילת ידים, אם הותיר מותרין לו, ואם פחת פותחין לו: (פיתוח חורם)

על ידי האכילה מתבררים הניצוצות שבמאכל ועולים לקדושה

ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת. ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך (ח ט-י).

הכונה לפי מה שכתבנו למעלה, דהמאכל יורד בתחלה לגרון שהוא הבינה, ואחר כך יורד לאצטומא ומתעכל, המבחר גבר ומתערב עם הגוף והפסקת יוצא לחוץ, ועל ידי הברור מתבררים הניצוצות ונפש המגלגלת, וזהו ומהרריה תחצב נחשת, הרריה הם הגרון והאצטומא שהם כהרי הגוף, דעל ידי הברור שמתברר שם המאכל, על ידי זה הברור של הניצוצות ושל נפש המגלגלת, וזהו מהרריה תחצב נחשת, הם הברורים, ונחשת ראשי תבות ניצוצות חוטא שניהם תתקן, וכוזה ואכלת ושבעת, דהיינו, שהמאכל שנסאר בגוף נשאר בקדושה ועל ידו מתבררים הברורים,

עצות וסגולות:

בכל תפילה נתקן דבר חדש

והתפלות הם דברים העומדים ברומו של עולם, שעל ידן מתתקנים כל העולמות. ובכל תפלה נתקן דבר מחדש, דאין תפלת היום דומה לשל מחר, ואין תפלות החל דומות לשל שבת, ולא לשל ראש חודש, ולא לשל ימים טובים. ואין שבת דומה לחברו, וגם בכל יום ויום בעצמו, אין תפלת ערבית דומה לשל שחרית, ולא שחרית למנחה וכיוצא, עצמו השנויים מספר. הכלל הוא, כל תפלה עושה פעלה מחדש.

(אלף בינה, אות דל"א ג)

הלומד סוד הוא האוהב הגדול של השי"ת

מי שלומד חכמת האמת, וזהו האוהב שאין למעלה ממנו (אוצר המדרשים מסכת אצילות), לפי שזה דומה למי שמשתדל וחוקר ודורש בתדרי המלך ואוצריו מה מניח המלך בחדר זה וכיצד היא עבודתו, ומבקש גם כן לידע השרות שראוי למלך בבקר והשרות שראוי לו בצהרים והשרות שראוי לו בערב, זה מורה על האהבה הגמורה שמרב אהבתו את המלך חשש שמא יפגם בכבודו חס ושלום.

(גנוי המלך, תיקון התשובה ט)

היצר מצוי עם האדם כל העת

בא לומר על יצר הרע וגונדא דילה, דאינם נפרדים מן האדם, יום ולילה לא ישבתו, ומפתים אותו להתבטל מן התורה ומן המצוות (סוכה נב: מדרש תהילים לד).

(אלף בינה, אות ו"ן ה)

האדם בא לעולם רק לתורה ומעש"ט

לא בא האדם לזה העולם כי אם על מצות ומעשים טובים, ואם יעסק בהכלי העולם ויניח העקר, כל טענותיו בטלים.

(דרוש טוב, דרוש ו' לנפטרים)

בכל תפילה נתקן דבר חדש

והתפלות הם דברים העומדים ברומו של עולם, שעל ידן מתתקנים כל העולמות. ובכל תפלה נתקן דבר מחדש, דאין תפלת היום דומה לשל מחר, ואין תפלות החל דומות לשל שבת, ולא לשל ראש חודש, ולא לשל ימים טובים. ואין שבת דומה לחברו, וגם בכל יום ויום בעצמו, אין תפלת ערבית דומה לשל שחרית, ולא שחרית למנחה וכיוצא, עצמו השנויים מספר. הכלל הוא, כל תפלה עושה פעלה מחדש.

(אלף בינה, אות דל"א ג)

הגאון הגדול רבי מאיר סירוטה שליט"א

העיר, אמנם באופן שאין עושים איסור בזה, ודאי שפיר מותר הדבר. ולכן הורה מו"ר דאפשר לשחק בזה בשבת ואין בזה שום חשש. אמנם אמר מו"ר, דיש לחוש בזה משום ביטול תורה, וכן מבואר בפוסקים, ע"י בזה בכף החיים (סי' שח ס"ק רנט).

לעשות פעולות ע"י הפלאפון כשושה בחו"ל עבור ביהמ"ד שבא"י שם כבר נכנסה השבת

שאלה: גבאי ביהמ"ד השושה בחו"ל שם נכנסת השבת כשבע-שמונה שעות לאחר שנכנסת השבת בא"י, ושואל אם יוכל לעשות פעולות חשמל ע"י הפלאפון הכשר [כגון להגביר את המזגן ולכוין את השעון-שבת וכדומה].

תשובה: מותר בכגון דא.

הרחבת הדברים: ביאר מו"ר, דמפני שאצלו שנמצא כעת בחו"ל עדיין לא נכנסה השבת, נמצא דאצלו הוא אינו מעשה שבת כי אם מעשה חול אף שבא"י כבר נכנסה השבת. ולכן אזלינן בתר המקום שנמצא כעת, ומותר לו לעשות כן.

ארכיון 'עוז והדר'

רבים. וא"כ ה"ה בשאלה דנן לא מיקרי היזקא דרבים, ולכן אסור ללכת עם האבן ולטלטלו בכרמלית [דבמוקם שאין עירוב הוא בזמנינו שאין לנו רה"ר ככרמלית], ורק להרימו מותר.

לשחק כדור במגרש המיועד לכן

שאלה: נסעו לשבת למושב, ורוצים לשחק בכדור במגרש המיועד לכן, האם מותר.

תשובה: מותר.

הרחבת הדברים: במשנ"ב (ס"ק קנח) כתב שאסור לשחק ברה"ר וכרמלית מפני חשש טלטול, או משום חשש אשוויי גומות, והנה ב' החששות אין בזמנינו, לא חשש טלטול שכל הערים מעורבות דת וכדן, וגם לא חשש אשוויי גומות שהרי כל העיר מרוצפת כהוגן, וכמבואר בס' של"ז (סעיף ב ובביאור הלכה שם). ואף שמואב בבית יוסף בשם הירושלמי במסכת תענית (פ"ד ה"ה) דחרבה עיר משום ששחקו בכדור, ע"י בדרכי משה (ס"ק א) ובביאור הגר"א (ס"ק א) שביארו דשם היה שטילטלו ברה"ר בשבת שלא כדן ולכן חרבה

להרים אבן כדי לאיים על כלב הרודף אחריו

שאלה: נסעו על שבת קודש למושב, ושני חברים יצאו בשבת אחה"צ מחוץ לשוב [במקום שאין עירוב] כדי לטייל, ושם רדף אחריהם כלב, האם מותר להגביה אבן גדולה כדי לאיים על הכלב שלא ירדוף אחריהם.

תשובה: אם יועיל להם לאיים על הכלב על ידי שיגביהו את האבן במקום זה, מותר. אמנם עדיין אסור להם לטלטל את האבן ללכת עמו.

הרחבת הדברים: מבואר בשו"ע (סעיף ו, יח) דהתירו איסור מוקצה בשביל להציל מהיזקא, ולכן בנידו"ד באופן שיועיל במה שמרים אבן לאיים על הכלב מותר להרימו דהתירו בזה איסור מוקצה, אמנם מאידך אסור לטלטלו וללכת עם האבן בכרמלית כמבואר במשנ"ב (ס"ק ע"ז) בשם הפרמ"ג דלא התירו אלא משום היזקא דרבים. והנה בגדר הדברים מהו היזקא דרבים, לכאורה מבואר מהמשנ"ב הנ"ל (ס"ק ע"ז) דהוא דוקא כאשר הנזק יבוא ליותר משני בני אדם, אבל כשיבוא רק לשני בני אדם לא הוה רבים, דהרי כתב שם דסתם בית אין מצוי בו רבים כ"כ, והיינו דסתם בית לא מיקרי היזקא דרבים - והרי בכל בית יש לכל הפחות שני אנשים, ואעפ"כ לא מיקרי

הגאון רבי אהרן מרדכי גרין שליט"א

במנעלים אלו. [שם]. כשיצא לדרך ברכב ולא ברגל, אפשר להקל. [שם]. ובדרכי תשובה יו"ד סימן קטז ס"ק [סד]. לאחר שיצא לדרך, ובפרט לאחר שהגיע למחוז חפצו, מותר למשוך מנעליו. [דרכ"ת שם].

ב. לא יחזור לביתו אם שכח איזה דבר. [צוואה לח]. אמנם אם לא שכח דבר אלא שהנסיעה מתעכבת, מותר לחזור לביתו. [שלחן חי שם].

שלא לאכול יותר מדאי

איתא בגמרא [גיטין ע]. אמר ליה אליהו לרבי נתן, אכול שליש ושתה שליש ונהנך שליש, ופירש רש"י, מלא מעיך שליש ושתה שליש ונהנך שליש בטנך ריקם. והרמב"ם [פ"ד מהלכות דעות ה"ב] כתב, לא יאכל אדם עד שתתמלא כריסו אלא יפחית כמו רביע משביעתו. עוד כתב הרמב"ם [בהלכה טו]: ואכילה גסה לגוף של כל אדם כמו סם המוות, והוא עיקר לכל החלאים, ורוב החלאים שבאים על האדם אינם אלא או מפני המאכלים רעים, או מפני שהוא ממלא בטנו ואוכל אכילה גסה ואפילו ממאכלים טובים, הוא ששלמה אמר בחכמתו "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו", כלומר שומר פיו מלאכול מאכל רע או מלשבוש (אכילה גסה), ולשונו מלדבר אלא בצרכיו.

ארכיון 'עוז והדר'

לחשוש ממה שמטפף לפעמים מזיעת פניו על המאכלים, כי בזיעת הפנים אין סכנה, וגם מזיעת שאר חלקי הגוף אין לחשוש, כי מעט טיפות הזיעה ודאי בטלות בשישים. [ע"פ הנ"ל].

ו. כתב הרמ"א [או"ח סימן תסו ס"ה], דזיעת אדם אינו מחמיץ. אמנם במשנה ברורה כתב, שיש מחמירים בזה. ולכן מן הראוי לעורר, למי שיש

לו זיעה בעת התעסקותו במצות שיראה נגבם, משום חשש חימוץ. ומי שידיו מזיעות הרבה, לא יתעסק בעיסת המצות. [עיין בפסקי תשובות שם, ובסימן תנט בהע', מאידך עיין בבאר היטב סימן ת"ס ס"ק ד שכתב בשם האריז"ל, שיטריח עצמו במצות מצוה עד שזיע זה תיקון גדול לכפרת עוון].

עניי יציאה לדרך מצוואת רבי יהודה

החסיד

א. לא ימשח מנעליו כשיצא לדרך. [צוואה לט]. אך מותר לנקות הנעלים מעפר וטיט בלי משחה. [שלחן חי סימן מז]. וכן בדיעבד אם שכח ומשח מנעליו, ואין לו מנעלים אחרים, יצא

שמירת הגוף והנפש

סכנת בזיעת אדם

א. כתב השו"ע [שם ס"ד]: צריך לזהר מזיעת האדם, שכל זיעת האדם סם המות חוץ מזיעת הפנים. וכתב הש"ך [שם] וסימן לדבר, בזיעת אפך תאכל לחם.

ב. ולכן יזהר שלא יתן מאכל בין בגדיו לבשרו מפני הזיעה. [חכמת אדם כלל סח ס"ב]. וכן לא יתן מאכל בין בגד עליו לבגד תחתון אם יש בו זיעה. [כף החיים שם ס"ק לו].

ג. בדרכי תשובה [שם ס"ק לג] הביא משו"ת מור ואהלות, שנשאל מאחד שנפלו לו התפילין של ראש לתוך סיר מרק רותח, וכתב שמצד גוף עור התפילין כיון שהוא ממין כשר אין לחשוש, ומצד דם העור נמי אין לחשוש כיון שנתייבש כעץ זה כמה שנים, אך מה שיש לחשוש הוא מצד זיעת האדם הדבוק בתפילין, וזיעת האדם יש בו סכנה, ולדעת הט"ז, בסכנה אין ביטול בשישים, אמנם להלכה כתב להתיר המרק, דקיימא לן לדינא, דגם זיעת האדם בטל בשישים, ובודאי היה במרק שישים כנגד זיעת האדם הדבוק בתפילין.

ד. בגד עם זיעה שנפל לתוך סיר מרק רותח, ואין שישים במרק לבטל את זיעת הבגד, המרק אסור באכילה. [ע"פ הנ"ל].

ה. אדם שעובד במטבח ומזיע הרבה, אין

חמדות גנוזות ופנינים יקרים מעשי הצדיקים
ופעולתם הליכותיהם בקודש ורום מעלתם של
מזן תלמידי הבעש"ט זי"ע וממשיכי דרכם
אוצר בלום וכלי מלא ברכה מסודר וערוך מתוך
שיחות הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

אור

לצדיק

הרה"ק רבי צבי הירש
פרידמן מליסקא זי"ע
יומא דהילולא - י"ד אב תרל"ד

רבים גויסו, ואף בחורים יהודים רבים קבלו
צווי גיוס. מלחמה היא דבר מסוכן, אף אחד
לא שש ללכת לחזית, אולם עבור בחורים
יהודים היה כאן סכנה נוספת, מלבד הסכנה
הגשמית הייתה כאן גם סכנה רוחנית...

החיים בצבא בין גויים לא הוסיפו יראת
שמים רבה לבחורים הצעירים ורבים
מהם חזרו לביתם שלמים בגופם אבל לא
בנפשם, נהפכו לגוים גמורים רח"ל!

'כי השוחד עוור עיני חכמים' אומר
הפסוק, אפילו חכמים השוחד מעורר,
וודאי שהוא יכול לשכנע את פקידי הצבא
המגושמים, שוחד הוא הפתרון שעזר לבני
ישראל לכל אורך גלותם הארוכה. מיד
נרתמו העסקנים וחפשו מיהו האחראי על
רשימת המגויסים בכל עיירה, חיפשו את
מי אפשר לשחד, וכך נצלו בחורים רבים
מאימת הצבא.

מקלוש סופר העיירה פוטיק היה
אנטישמי לא קטן, לשנאתו ליהודים לא
היה גבול, ושחרור היהודים מהצבא לא
מצא חן בעיניו כלל, יהודים שנואי נפשו
נפטרים מחובת הגיוס תמורת כסף! אולם
למרות שנאתו הגדולה ליהודי העיירה
חשש מקלוש לדווח לשלטונות על חלוקת
הפטורים תמורת כסף, פחד מנקמתם של
פקידי הצבא ששלשו כסף רב לכיסם.

רעיון נצנץ במוחו "אם איני יכול למנוע
זאת לפחות ארוויח גם אני מכך". פנה
מקלוש ליהודי העיירה והודיע להם "נודע
לי על תעשיית השחרורים מהצבא בעד
בצע כסף, אני יכול לעצור זאת בכמה
מילים... מוכן אני לנצור את לשוני בתנאי
שאקבל תשלום על כל בחור המשתחרר
מצבא". הרבה ברירות לא היו ליהודי
העיירה פוטיק והם נאלצו לשלם למקלוש
ככל שדרש.

אברך צעיר היה חצק'ל, וכמו רבים בני
גילו גם על ראשו ריחפה גזרת הגיוס. אביו
ר' יעקב שאדם אמיד היה העביר כסף רב
לפקידי הצבא כדי לשחררו מחובת הגיוס.
אולם גם למקלוש מגיע לקבל את חלקו,
דרכו פנה לביתו של ר' יעקב ודרש מאביו
של חצק'ל 'דמי לא יחרץ' כדי שלא ילשין
על בנו לשלטונות. "בית נאה יש לו" חשב
מקלוש לעצמו כאשר נכנס אל ביתו של ר'
יעקב, "כנראה יהודי זה הינו מראשי הקהל,

הרה"ק רבי צבי הירש (רבי הערש'ה) מליסקא זי"ע נולד בה' באייר תקס"ח
לאביו רבי אהרון פרישמן ולאמו הרבנית שרה בעיר אוהעל אשר במזרח הונגריה.
שם משפחתו היה פרישמן אך הוא שינה אותו לפרידמן כדי להמנע מגיוס לצבא.
בגיל צעיר התוודע רבי צבי הירש לאורו של הרבי הקדוש מאיהעל רבי משה
טייטלבוים בעל ה'ישמח משה' ודבק בצלו ושתה מממיו.

אף שחסה רבי צבי הירש תחת צלו של ה'ישמח משה' נהג להסתופף בצלם של
צדיקים נוספים, ביניהם רבי ישראל מרוז'ין, רבי מאיר מפרמישלאן, ורבי שלום
מבעלז. בעצת רבו בעל ה'ישמח משה' החל רבי צבי הירש לשמש כרבה של העיר
ליסקא שבמזרח הונגריה, ורבים רבים נהרו אל ביתו מכל רחבי הונגריה לקבל את
ברכתו ועצתו.

בשנת תרל"ד בי"ד אב נסתלק הרבי הקדוש רבי צבי הירש מליסקא לבית
עולמו, ונקבר בעירו ליסקא. את מקומו של הרבי צבי הירש מילא חתנו רבי חיים
פרידלנדר. הרבי השאיר אחריו את ספריו הקדושים "אך פרי תבואה" ו"הישר
והטוב", ואף תלמידים רבים, שהמפורסם שבהם הוא רבי ישעיה מקרסטיר שהחל
לשמש באדמו"רות לאחר פטירת רבו הגדול.

נתן בו את עיניו ועשהו גל של עצמות'

מוסיף האור החיים ואומר זהו שאומרים
חז"ל 'נתן בו את עיניו ועשהו גל של
עצמות', צדיקים יכולים להמית על ידי
הבטה!

כיצד יכולים צדיקים להמית על ידי
הבטה בעיניים?

אומר האור החיים כאשר צדיק מביט
באדם רשע נמשך ניצוץ הקדושה המחיה
את אותו רשע אל נפש הצדיק כמו ברזל
הנמשך לאבן השואבת, וברגע שניצוץ
הקדושה יוצא מגופו של הרשע ונשאר בו
רק חלק הרע, מת הרשע והוא הופך לגל של
עצמות, מאחר שאין לרע קיום בלא חלק
וניצוץ בקדושה.

גוי שלא מקבל שוחד חייב מיתתו...

מעשה נפלא מסופר על ר' ישעיה'לה
מקרסטיר תלמידו הגדול של הרבי הקדוש
רבי צבי הירש מליסקא, היו אלו הימים
טרם מלחמת העולם הראשונה, צחצוחי
חרבות נשמעו בכל מקום, ברור היה לכולם
שמלחמה עצומה עומדת לפרוץ, אירופה
כולה כמו עמדה על חבית נפץ מחכה
לגפרור שיצית את הכל.

בעת שכזו ממשלות אירופה לא שקטו על
שמריהם, כל מדינה ומדינה עסקה בחיזוק
כוחה, בגיוס חיילים רבים לצבאה. כך גם
היה בהונגריה, צווי גיוס נשלחו, ורבים

כיצד הרג הקב"ה את בכורי מצרים?

ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה
אני יוצא בתוך מצרים. ומת כל בכור בארץ
מצרים, מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור
השפחה אשר אחר הריחים וכל בכור בהמה.
(שמות יא ד-ה)

האור החיים הקדוש אומר פירוש נפלא
על פסוק זה: 'כל חלק רע שבעולם בהכרח
כי יהיה לו דבר המעמיד כל שהוא מהחינוכי
שהוא בחינת הטוב, כי חלק הרע שם מיתה
יש לו, ואין יחיה ויהיה במציאות? ואין צריך
לומר שיתנועע וילך כבעלי חיים? לזה בהכרח
שיהיה בו חלק כל שהוא מבחינה הנקראת
חיים וזה חלק טוב'.

מלמד אותנו האור החיים יסוד חשוב, לכל
דבר רע יש שייכות אל הקדושה המחיה
אותו, ולולי היה בו חלק בקדושה לא היה לו
כל קיום בעולם. ממשך האור החיים ואומר
כל ניצוץ של קדושה נמשך אל הקדוש ברוך
הוא אל מקור הקדושה. בעת שעבר הקב"ה
במצרים נמשכו כל ניצוצות הקדושה שהחיו
את בכורי במצרים אל מקורם - אל הקדוש
ברוך הוא, וברגע שיצאו ניצוצות הקדושה
מבכורי מצרים לא היה להם קיום, לא היה
להם מה שיחיה אותם.

כדי להרוג את המצרים הקב"ה גילה את
כבודו בארץ מצרים ונמשכו כל ניצוצות
הקדושה אל מקורם, כך מתו כל בכורי
מצרים!

צדקה מהודרת

‘די מחסורו אשר יחסר לו’

בעיר בראשוב שבהונגריה חי יהודי יקר בשם ר' מרדכי, תלמיד חכם מופלג, ואף ממון רב היה ברשותו, תורה וגדולה היו על שולחן אחד. אולם לא לעולם חוסן, ביום מן הימים התהפך הגלגל על ר' מרדכי מיודעינו, כל הוננו הגדול אבד בעסק רע...

מאיגרא רמא לבירא עמיקתא!

זמן מה עבר ובתו הגדולה של ר' מרדכי הגיעה לפרקה, החלו לדבר בה נכבדות. ר' מרדכי שידע תורה מהי לא הסכים להתפשר במאומה, חיפש לבתו חתן ירא שמים תלמיד חכם הדבוק בברותיו הקדושים. ובסימן טוב ובמזל טוב באה בתו בברית אירוסין עם החתן המהולל מהעיר הסמוכה. שמחה גדולה שררה בביתו "הנה, על אף מצבנו הקשה זכינו ביהלום שכזה".

למרות השמחה הגדולה עננה כבדה העיבה על שמחתו של אבי הכלה, ר' מרדכי התחייב סכום עצום לנדוניה כדי שחתנו יוכל להמשיך לשקוד על תלמודו ולעלות במעלות היראה. "מנין אביא סכום גדול שכזה, כיצד אשלם את דמי הנדוניה?!" מחשבה זו טרדה את מנוחתו של ר' מרדכי בימים ובלילות.

חצי שנה עברה ומועד החתונה התקרב, באחד הימים הגיע מברק מעיר הסמוכה, הורי החתן רוצים להיפגש כדי לקבוע מועד לשמחה הגדולה, "אולם קודם לכן" כותבים הורי החתן בשולי המכתב, "רוצים אנו שתשלישו את דמי הנדוניה אצל אדם נאמן".

"מה אעשה? מנין אשיג סכום כסף גדול כל כך, בעבר הלא רחוק היה סכום שכזה עניין של מה בכך, אולם כעת זהו למעלה מיכולתו".

ימים מספר עברו ומברק נוסף נשלח מהורי החתן, נראה היה שההורים מאבדים מעט מסבלנותם "מדוע אינכם מגיבים!" כתבו, "חשוב לנו לדעת מה קורה עם כספי הנדוניה". בלית ברירה שלח ר' מרדכי שליח לבית מחותניו ובקש מהם לבל ידאגו "יש לי מעט קשיים אולם בזמן הקרוב הדבר יסתדר על הצד הטוב ביותר".

אולם גם הימים שחלפו לא הביאו עמהם בשורה. לר' מרדכי לא הייתה שום אפשרות לגייס את סכום הנדוניה הגדול. סבלנותם של המחותנים תמה, בביתו של ר' מרדכי התקבל מברק ובו מתריעים המחותנים "אם עניין הנדוניה לא יוסדר עד סוף החודש איננו רואים את עצמינו מחוייבים לקיים את השידוך..."

עיניו של ר' מרדכי חשכו, כיצד יישא את כאבה של בתו הכלה, כיצד ניתן לבייש כך את בת ישראל? ר' מרדכי מבין שעליו לקום לעשות מעשה, החליט ליטול את רגליו לנסוע אל הרבי ר' הרשל מליסקא מתלמידי המובהקים של הישמח משה. שמועות רבות הגיעו לאוזניו על הרבי הקדוש מליסקא כיצד מסייע הוא לכל דל ונדכה, אם בעצה וברכה, אם בממון רב שחילק לכל נצרך.

קטן - בשוחד מועט יש להעבירו מן העולם. "הזמן נא לביתי את ר' שרול העגלון" ציווה הרבי למשמשו, "ברצוני לנסוע עוד היום לקברו של מורי ורבי ר' צבי הירש מליסקא ולפעול ישועה עבור יהודי זה ועבור כל אנשי עיריתו".

שעה ארוכה עמד הרבי הקדוש ר' ישעיה'לה מקרסטיר על ציונו של רבו הקדוש רבי צבי הירש מליסקא והתפלל ברגש על כל צרות עם ישראל בגלות המרה. לפתע הזכיר הרבי את שמו של האברך ר' חצק'ל, פניו של הרבי השתנו והוא החל לעשות תנועות משונות, נראה היה שכעת פועל הרבי בעולמות העליונים שלא כדרך הטבע.

דקות ארוכות ארכה תפילתו של הרבי על חצק'ל האברך, ולאחריהם פתח הרבי את עיניו ואמר לר' יעקב אביו "יכול אתה לחזור לביתך, כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך!"

ברגלים קלות עשה ר' יעקב את דרכו לביתו, הן הרבי אמר שאין מה לחשוש! חלפה לה הצרה!

מיד כאשר נכנס ר' יעקב אל ביתו רצו לעברו בני ביתו ואמרו לו "אבא לא תאמין, מקלוש נעלם! ימים ארוכים שאינו נמצא בעיר!" "הוא לא נעלם" הגיב האב, "הרבי הקדוש ר' ישעיה'לה העלים אותו, הרבי אמר שמקלוש נמצא בעולם האמת..."

מספר ימים לאחר מכן הגיע למועצת העיר פוטיק מברק בהול מהעיר רומא אשר באיטליה, חדשות מסעירות היו במברק 'מקלוש לבלר העיירה נמצא ירוי בחדרו במלון! אורחי המלון מספרים שבשעת צהרים מוקדמת שמעו יריות וכאשר רצו למקום מצאו את מקלוש מתבוסס בדמו'.

"רגע! זעק'ר יעקב, באותה שעת צהרים עמד הרבי הקדוש מקרסטיר על ציונו של רבו הקדוש רבי צבי הירש מליסקא והתפלל עלינו, בדיק באותה השעה נהרג אותו גוי רשע!"

כאשר מעשה זה הגיע לאוזניו של ר' הרצקל מראצפט אמר: "ר' ישעיה'לה מקרסטיר יכול היה להרוג כמה צוררים בכל יום, אולם הרבי לא עשה זאת, רגיל היה לומר "גוי צריך לקבל שוחד, אולם אם הוא לא רוצה לקבל שוחד, או שהוא דורש דמים מרובים אין ברירה אלא להעבירו מן העולם במיתה משונה". "יש לנו קבלה שערל חייב להכניע את עצמו, ואם הוא לא מכניע את עצמו אז הוא משכיב את עצמו. א גוי, אודער הער בייגט זעך, אודער הער לייגט זעך..."

כאשר גוי מקבל שוחד יש לו זכות קיום, יש מקום לניצוצות הקדושה להתדבק בו. אולם כאשר גוי מיצר לישראל ולא ניתן להפטר ממנו על ידי ממון, סרות ממנו ניצוצות הקדושה והוא מאבד את זכות קיומו בעולם, נהפך לגל של עצמות, גוש של חומר בלא נשמה.

ממעשה זה אנו למדים על כוחו הגדול של הרבי הקדוש רבי צבי הירש מליסקא ושל תלמידיו הקדוש שפעל ישועות גדולות ועצמות בכוחו של רבו הגדול.

כאן אוכל לקבל כסף רב!"

בני הבית שהבינו מה מטרת ביקורו של מקלוש, מיהרו להגיש לו את מעטפת הכסף אשר הכינו מראש, אולם את מקלוש זה לא סיפק "רק אלף זהובים!" הרעים קולו של הגוי, "נראה לכם שאני מקבץ נדבות?"

"כך משלמים כולם" ענו בני הבית הרועדים, "אלף זהובים זה תעריף לעניים שאין ידם משגת, לבי הרחום אינו נותן לי ליטול מהם כסף רב ונוטל אני מהם 'רק' אלף זהובים. אולם עשירים... עשירים צריכים לשלם יותר! פחות משלושת אלפי זהובים אין על מה לדבר".

ברירה רבה לא הייתה להוריו של חצק'ל, והם נאלצו לשלם את הסכום במלואו, הן לא יתכן שבנם הצדיק יאלץ לשהות בין גויים גסים ומרושעים. אולם תאבוננו של מקלוש לא תם, הבין שזהו מכרה זהב. למחרת שוב הגיע מקלוש לביתו של ר' יעקב והפעם דרישה חדשה בפיו, "חדשות רעות בפ"י אמר מקלוש, "אני עשיתי את חלקי, מחקתי את שמו של בנכם מהרשימות, אלא שמישהו הלשין! מישהו הלשין לפקידות הבכירה שבנכם השתחרר מהצבא בעד שלמונים הגונים".

"אולם אל דאגה" המשיך מקלוש, "יש ביכולתי למחוק שוב את בנכם מהרשימות, אולם לכך צריך אני כסף רב כדי לשחד הפקידים שיעלימו עין מהדבר, הביאו לי ששת אלפי זהובים וראו את העניין כמסודר".

נשמתו של ר' יעקב נעתקה, ששת אלפי זהוב... סכום עתק, אולם מה לא יעשה למען בנו החביב, ובלית ברירה נאלץ לשלשל לידי הגוי החמדן את הסכום כולו.

ימים מספר עברו, ושוב דפיקות על הדלת, שוב מקלוש... פניו של ר' יעקב חוורו, מה עכשיו?! עד מתי יסחוט אותנו אותו גוי מרושע, עד שלא נמכור את ביתנו היפה לא יירגע תאבוננו הגדול של מקלוש! "מצב זה אינו אפשרי" אמרה זוגתו של ר' יעקב "נסע נא לקרסטיר לרבי הקדוש ר' ישעיה'לה מקרסטיר אולי הוא יוכל להעתיר עבורנו, הן כך לא ניתן להמשיך".

ביתו של הרבי הקדוש מקרסטיר שקק חיים, בחורים רבים שהו בביתו הסתתרו מאימת הצבא, והרבי דאג לכל מחסורם כאב רחום. "מה בפ"י? פנה הרבי לר' יעקב בקול רך, כעת מול עיניו הטובות של הרבי לא יוכל היה ר' יעקב לעצור את בכיו, "רבי, הושיע! מה אעשה? פקיד הצבא נטפל לבני הצעיר ודורש ממני שוב ושוב הון רב כדי לשחרר את בני מאימת הצבא".

"את כל הוני מאיים אותו גוי לקחת ממני!" בכה ר' יעקב.

לקול בכיו של ר' יעקב נכנסה הרבנית אל החדר, מצוקתו נגעה לליבה. "רבי" אמרה הרבנית, "נקי יהיה לביתו שנה אחת" אומרת התורה, לא יתכן שבנו אברך משי שהתחתן לאחרונה ילך לצבא".

שקט השתרר בחדר, הרבי עצם עיניו ושקע בהרהורים, לפתע התנער "מקובלני ממורי ורבי הרבי הקדוש ר' צבי הירש מליסקא שאם לא ניתן להפטר מגוי בדבר

"היכן ביתו של הצדיק?" שאל ר' מרדכי עם הגיעו לליסקא, "וודאי מתכוון אתה למורינו רבינו רבי צבי הירש, ביתו נמצא לא הרחק מכאן, אולם כעת הרבי אינו שווה בו, נסע לשבועיים ימים לקהילת מונקאטש. קהילות רבות נהנות מאורו של הצדיק, ואחת לתקופה נוסע הרבי לערי הסביבה להשפיע את אור האמונה ואת חומה של החסידות בכל מקום בו יש יהודים".

ר' מרדכי התיישב על אבן קטנה בצד הדרך דמעות זלגו מעיניו, לא נותרו לו מעות כדי לנסוע למונקאטש, ואף רגליו לא יעמדו בטורח המסע. "מה יהיה על בתי המסכנה, וכי נגזר עליה לשבת בביתי עד שילבינו שערותיה..."

יד חמה לטפה את גבו, "ר' ייד מה לך? מדוע תבכה?" בכיו של ר' מרדכי שכך מעט, הוקל לו, "אל הרבי באתי" אמר ר' מרדכי, "את כל חסכוניי כיליתי עבור מסע זה, אולם בהגיעי הנה גיליתי שהרבי אינו נמצא בעיר, ופרוטה אין בידי..."

"אל נא תבכה" אמר לו היהודי הרחמן, "קח נא מספר מטבעות שכור עגלה נוחה וסע אל הרבי, בטוח אני שבמהרה תיוושע". אבן נגולה מליבו של ר' מרדכי, הנה הקב"ה לא עזב חסדו מאיתו, יכול הוא להמשיך במסעו אל הרבי הקדוש, חש בליבו כי קרובה ישועתו לבוא.

זמן רב חיכה ר' מרדכי מחוץ לחדרו של הרבי, יהודי מונקאטש ידעו לנצל את בואו של הצדיק לעירם וגדשו בהמוניהם את הבית, מי לעצה, מי לברכה, ומי לבקש דעת והכוונה בעבודת השם. "רבי", זעק ר' מרדכי מיד כשנכנס אל הרבי הקדוש, "התהפך עלי הגלגל, הפכתי לעני מרוד, אך בקושי אני משיג מעט לחם לתת לילדי! אולם עד עתה הצלחתי להתקיים, אולם כעת..." כאן נשבר קולו של ר' מרדכי והחל מתייפח, "בתי המסכנה, וכי נגזר עליה להמתין בביתי עד שילבינו שערות ראשה, כיצד תוכל לסבול את הבושה הכרוכה בביטול השידוך!"

הרבי הביט בעיניו הטובות, מלטף ומרגיע, "מהו סכום הנדוניה?" שאל הרבי בקול רך, "מאה רייניש" ענה ר' מרדכי בקול שקט, מצפה שהרבי ינזוף בו על כך שהתחייב סכום כסף כה גדול, אולם הרבי לא נזף, וגם לא בירך... הרבי התכופף למגירת שולחנו הוציא סכום כסף ואמר "הא לך מאה רייניש לנדוניית בתך, ועוד עשרים רייניש להוצאות החתונה".

ר' מרדכי עמד משתומם, לרגע לא ציפה לצאת מחדרו של הרבי עם הכסף, וודאי לא עם הסכום כולו. הרבי הביט בו בעיניו הטובות שמח בשמחתו "סע נא לביתך, הן שמחה גדולה היא לחתן בת, וודאי את בתך הבכורה".

בחדרו של הרבי עמד אחד מזקני העיר מונקאטש והדבר לא מצא חן בעיניו, לא מצא חן בעיניו שהרבי הקדוש מליסקא נותן סכום כה רב ליהודי זר מהעיר מבראשוב,

מאה רייניש! מדוע לא ניתן להסתפק בנדבה מועטת, ואותו יהודי ימשיך בדרכו ויאסוף כסף משאר בני העיר. "רבי" פנה אותו זקן אל הרבי, "יתורה היא וללמוד אני צריך", מדוע נתן הרבי לאותו עני את כל מחסורו, יכול היה הרבי לתת לו רק חלק מהסכום הנדרש, ולאחר מכן ימשיך ויסתובב בין אנשי מונקאטש ויאסוף את שאר הסכום?"

הרבי הקדוש ר' צבי הירש הרים את עיניו הקדושות והביט באותו יהודי זקן במבט חודר, "שאלת מנין לקחתי הנהגה זו" אמר לו הרבי בקול שקט וחד, "שאלת מנין לי שיש לתת לעני את כל מה שזקוק לו? הקשב נא היטב למה שאספר לך".

"צעיר לימים הייתי, והפרוטה לא הייתה מצויה בכיסי, לפרנסתי הייתי מלמד תשובה, אבל ההצלחה לא האירה לי פנים, הוריהם העניים של התלמידים לעיתים שלמו את שכרי, ולעיתים לא יכלו לשלם... ואני מה אעשה, וכי אזרוק ילד יהודי לרחוב בגלל שאין לאביו כסף לשלם למלמד?"

"אולם דבר לא היה חסר לי" המשיך הרבי, "שמח הייתי בחלקי, מאושר בזכות ללמד תורה את ילדי ישראל! דבר אחד היה קשה מנשוא עבורי, עז רצוני היה לשבות בצלו של רבי הקדוש השר שלום מבעלזא, אולם פרוטה אין".

היה זה סמוך לחג השבועות, רצון עז תקף אותי, ליבי משך אותו אל מקום האור והלהבה, אל בעלזא, הן לא ניתן להישאר בבית בחג הקדוש! אולם מה אעשה, כיצד אוכל להגיע אל הרבי אם פרוטה אין בכיסי".

"חשבתי להתייאש" המשיך הרבי, "אולם ליבי לא נתן לי, הלב ציווה על הרגלים להתחיל לנוע, להתחיל ללכת אל הרבי. וכך הלכתי ימים ארוכים משרך את רגליי בצדי הדרכים. באחד הימים עברתי בסמוך לעיר הגדולה למברג". "אכנס לעיר הגדולה" חשבתי, "אנוח מעט, ולאחר מכן אמשיך בדרכי".

ברגלים כושלות נכנסתי אל בית המדרש הגדול שבעיר צונח באפס כח על ספסל העץ הגדול, זמן רב ישבתי כך ובינתיים בית המדרש שקק חיים, חסידי בעלזא רבים נכנסו אל בית המדרש. חסידים רבים שהיו בדרכם לעבר בעלזא עצרו לתת מנוחה לעצמותיהם בעיר הגדולה למברג.

"אנא ר' ייד" פניתי לראש קבוצת החסידים, "האם אוכל להצטרף אליכם, רגלי נפוחות ממאמץ הדרך?" בקשתי בקול מתחנן. "שישים פרוטות" ענה לי אותו אברך בקור, "אין בכיסי אפילו פרוטה אחת!" אמרתי לו, "אנא רחם עלי, עז רצוני לשהות במחיצתו של הרבי הקדוש מבעלזא בחג השבועות".

הסברי ותחנוני לא הרשימו את אותו אברך, "שעתיים יש לך, הרם את רגליך והסתובב בעיר בין הבתים והחנויות, תאסוף ששים פרוטות ותצטרף אלינו, בלא זה תצטרך לעשות את החג כאן בעיר למברג". מעולם לא קיבצתי נדבות, בושה גדולה שטפה אותי, לרגע חשבתי להתייאש

לעשות את החג בעיר למברג, אולם הלב הבוער לא הסכים לשמוע על כך, נמשך אל האור, אל הקדושה השוכנת בעיר בעלזא.

מנהג מעניין היה לאנשי למברג באותם השנים, במקום לתת מעות נהגו לתת לעניים משהו ממלאכתם. האופה נתן לחמנייה קטנה, החייט כפתור, והסנדלר מסמר. זמן רב סבבתי בין חנויות העיר אולם השלל היה מועט, אחד נתן לי חוט, השני כפתור, והשלישי חתיכת בד קטנה. אולם אני אינני זקוק לחפצי ערך, זקוק אני רק לשישים פרוטות.

לאחר דקות ארוכות נכנסתי לחנות קטנה לממכר דסקית, בעל החנות קיבל את פני בסבר פנים יפות, וכדרך אנשי העיר נתן לי משהו ממרכולתו שתי מחטים... ראשי הסתחרר עלי מה אעשה במחטים? כיצד יסייעו לי כמה מחטים וכפתורים להגיע אל הרבי הקדוש מבעלזא! בכי גדול שטף אותי, מנקז לתוכו את כל הצער הטרחה והמאמץ שהיו מנת חלקי עד כה.

בעל החנות נבהל, לא הבין מדוע, "מה לך יהודי יקר, מדוע תבכה?"

"דרך ארוכה עשיתי מביתי אל העיר למברג, ימים רבים שרכתי את רגלי בדרכים, אולם עתה כשל כוחי, אין בכוחי לצעוד את יתרת הדרך אל העיר בעלזא, אולם פרוטה אין בכיסי, וכי כל עמלי היה לשוא?"

"לאיזה סכום זקוק אתה כדי להגיע לבעלזא?" שאל אותי בעל החנות. "לשישים פרוטות" עניתי. "יהודי יקר" אמר לי בעל החנות, "אל תצטער. קח נא שישים פרוטות וסע בשמחה אל הרבי הקדוש, רק אל תשכח להזכיר אותי לפני הרבי הקדוש מבעלזא".

"באותו רגע גמלה החלטה בליבי" סיים הרבי את סיפורו, "אם יעזור לי הקב"ה ואוכל לקיים מצות צדקה, אתן תמיד לעני את כל מחסורו, כפי שנאמר בפסוק 'די מחסורו אשר יחסר לו', כדי שחס וחלילה לא יצטרך לעבור את מסע התלאות שאני עברתי".

הרבי סיים את סיפורו ונעץ עיניים חודרות באותו זקן. אותו יהודי לא הבין מה רוצה ממנו הרבי, כיצד קשור אליו מעשה זה. "אינך מבין?" אמר לו הרבי, "ממך למדתי! ממך למדתי לתת לעני את כל מחסורו! אתה אומנם אינך זוכר, אולם אני זוכר זאת... אתה הוא האיש! אתה הוא האיש שהקשחת את ליבך על אברך מסכן ועני, אתה הוא האיש ששילח אותי לקבץ נדבות בין חנויות העיר למברג..."

"רבי, סלח לי" התחנן הזקן, "בוש אני במעשי, בוש אני שלא הסכמתי לצרף את הרבי הקדוש מליסקא לנסיעה אל הרבי מבעלזא. מהיום והלאה מבטיח אני ללכת בדרכו של הרבי ולהעניק לכל עני באשר הוא די מחסורו אשר יחסר לו".

הבא נלך גם אנו בדרכו של הרבי הקדוש מליסקא, נעזור לכל עני ואביון כפי יכולתנו, והעיקר לחשוב עליו, להרגיש את כאבו, ולסייע לו ככל שניתן.

עוז והדר עושה חשק ללמוד!

ספרי תלמידים מבית 'מחלכת התורה עוז והדר'

חומש תלמידים ללא תמונות

5 כרכים

פסוקי התורה הקדושים תיבותיהם
וטעמיהם, תרגומיהם ופירושיהם, ערוכים
בדיוקים נחוצים ובעימוד שובה לב.
גודל 23 ס"מ

חומש תלמידים עם תמונות

5 כרכים

פסוקי התורה הקדושים תיבותיהם
וטעמיהם, תרגומיהם ופירושיהם, ערוכים
בדיוקים נחוצים ובעימוד שובה לב,
בתוספת תמונות להמחשת הכתוב.

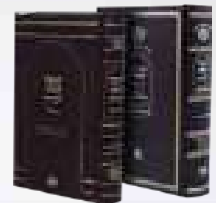

סידור השלם

עם תהלים

חמשה חומשי תורה בכרך אחד

תהלים

באותיות גדולות ומאירות עינים.
נוח מאד לעיני התלמידים,
ומועיל מאד לעידוד הקריאה
ואמירת תהלים.

סידור לתלמידים

באותיות גדולות, בעיצוב נאה, עם
הנחיות קצרות במקומות הנצרכים.

פרקי גמרא לתלמידים

מהדורה מיוחדת של פרקים המופיעים
בנפרד בחוברת עם לימנציה,
מנוקדים, מפוסקים בתוספת הוספות
חשובות לתלמידים.

תלמוד בבלי לתלמידים

ללא מורחבת מהדורה גמרא מנוקדת

פרקי משניות לתלמידים

משניות מוגהות ומסודרות במהדורה
מאירת עינים שנבדקה והותאמה
במיוחד עבור צעירי הצאן.

משנה ברורה

6 כרכים

משנה ברורה מנוקד ומפואר, ערוך
בפאר והדר, בתוספת מאות אלפי
מראי מקומות.

גובה 29 ס"מ

ספרי מוסר

מסודרים ומוגהים מחדש עפי'
דפוסים מדויקים. כותרות
וסיכומים להבנת רצף הדברים.
עימוד חדש מקצועי מאיר עינים.

נ"ך לתלמידים

נ"ך מאיר עינים, עם פירוש
רש"י ומצודות. כולל ביאורי
המילים הקשות
וסימניות להתמצאות.

מחלכת התורה עוז והדר הפצה: היכלי תורה

ארץ ישראל: 1800-22-55-66 | ארה"ב: 437-0054 (718) | אירופה: 44-20-8806-0176

ובהדרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק שביעי: רבינו בסאלי פולמוס החגבים (אל זרד")

מהתבוננות בסדר גדילתם של חגבי מרוקו ראה רבינו כי בעת בקיעתם אינם בעלי כנפיים כלל.

"... ועוד, הנה אלו החגבים הם מטילים בצים בתוך העפר, ופורחות להם. ומחום הארץ נוצרי' מהבצים שרצים קטנים בלי כנפים כלל, והוא הנקרא בלשון ערב אמרי"ד, והוא רוחש בארץ ובאילנות ומינו אינו דומה לחגב ילדו, אלא צורה אחרת מרוקם ומצוייר ומשונה בכל גופו מיולדיו. ואותו המין נהגו בו איסור גמור כשרצים. ומין זה עצמו עברו עליהם זמן כמו חודש ימים ראינו בהם נפלאות ה' ב"ה, שכל אחד מהם תולה עצמו מרגליו וראשו למטה ופותח פיו ומוציא כל גופו מפיו ומניח כל הצורה הראשונה שכל רואה יחשוב כי הוא זה, ויצא מין בריה משונה כ[מ?] מין הראשון, ובגמר יציאתו מעור זה חזינא ליה בכנפיו חופין כל גופו וחלק עודף מהכנפים מוכפל על הגוף וכמעט רגע שנשתהה אחר הפשטה ראינוהו שפשט כנפיו ויעוף כציפור. ובדקנו כמה וכמה מהם, וכלם חיילים חיילים כסדר זה".

"נמצינו גומרין ממעשה זה דחמינא ד' הוכחות לסתור המנהג. א': ממה שנוהגים איסור בבניהם של מין חגב זה יגיד כי אינו יוצא מהטהור, דכללא הוא היוצא מהטהור טהור... ב': דהמין עצמו כשנפשט מעורו הנה הוא המין הנאכל וא"כ חוזרים להתיר מה שכבר אסרו. ג': שאין במין זה זמן שכנפיו חופין את רובו שהרי בעת שעדיין לא הפשיט גופו הראשון לא היו לו כנפים כל עיקר; וכשעורו הפשיט, כנפיו יתרי' על רובו. הא למדת כי מאי דאיתמר כנפיו חופין את רובו, לא היינו מאי דקמן. וכל זה נוסף על עקרי הדין, שחסר בו סימני כרעים ממעל לרגליו, דליכא כפי' רש"י, וגם חסר בו התנאי שהתנה הרא"ש, שצריך שיהיה שמו חגב".

מכל הטעמים האלו הגיע רבינו למסקנה נועזת, כי היתר החגבים שנהגו בו במרוקו, היתר שגוי הוא, וכי האוכלם כאוכל שאר שקצים ורמשים.

"... ומעתה אין לחוש למנהג שנהגו בו היתר, כי לא מנהג הגון הוא. ולא נהגו, אלא בשנת בצורת פשוט ידיהם, וכדברי הרב הזקן, וכל גלילות ישר' שמיסודים מימי קדם בבני תורה, לא נהגו היתר במין זה עצמו הרגיל ביניהם".

רבינו הרעיש הרבה על הדבר ואיסורו התקבל על בני סאלי עירו ובפרט יראי ה' שבהם.

"וכבר כביר מצאה ידי ופירשתי והפרשתי כל יחיד בני עירי מהם ואסרום. וא' מהם שלא שת לבו לדבר זה הראוהו בחלום שהיה אוכל שקצים ורמשים והעירוהו כי הם הארבה שאכל בו ביום. וכמה הערות עשה ה' והצדיק הדברים...".

פניני אור החיים

אהבת ה' ויראתו

ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך וללכת בכל דרכיו ולא תהבה אותו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: (דברים יב)

ועתה ישראל מה ה' אלוךך שואל מעמך כי אם ליראה.

ועתה, כעת, זה מה שדורש ממך ה' ליראה אותו. האם יש דרישה נוספת לשלב הבא?

אומר האור החיים הקדוש: בוודאי.

יש שתי דרגות. יש יראת ה'. והדרגה הזו הכרחית. חייבים לירא מה', לפי שהיראה תגרום לאדם הירא שלא להתרשל בתפקידו מאומה.

אולם יש דרגה נוספת, יותר גבוהה.

אהבת ה'!

ועתה ישראל בשלב הראשון, כשאתה מגיע לקבל עול מלכות שמים, 'מה ה' אלוךך שואל מעמך', ליראה את ה'.

והיראה היא פתח לאהבת ה'. על ידי היראה תגיע לדרגה היותר גבוהה, ולא תהבה אותו".

בריות שלמה, גם ברוחניות

כל המצוה אשר אנכי מצוה היום תשמרון לעשות למען תחיון ורבותם ובריתם ובריתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם: (דברים ח א)

מה היינו חושבים על רופא שאומר לפציינט: אוון אחת... לא נורא... תבל להתאמן לרפא אותה, הרי יש לך כל כך הרבה איברים נוספים...

אף אחד לא היה מסכים עם משפט כזה. רוצים בריאות שלמה בכל האיברים, לא מוכנים לוותר על שום אבר.

הפסוק אומר "כל המצוה אשר אנכי מצוה היום וגו'". בתחילת הפרשה כבר כתוב "והיה עקב תשמעון את המצוות האלה ושמרתם וגו'". אומר האור החיים הקדוש, מה בא להוסיף הפסוק של "כל המצוה".

לומר לנו - תשמרו את כל המצוות! כל המצוות!

אל יאמר האדם לעצמו, די לי במצוות שאני מקיים. תתייחס לזה כמו עוד איבר בגוף. כל המצוות יסוד אחד ובניין אחד להם. בדומה לגוף האדם.

ההשלמה היא רק על ידי קיום "כל המצוה", בלי לוותר על אף אחת.

כי אכן כל מצוה היא זו שנותנת חיים ומקיימת את האבר שקשור לאותה מצוה.

ועשיתם את כל מצוות ה'.

היום לעשותם

ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך וללכת בכל דרכיו ולא תהבה אותו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: (דברים יב)

המילה 'ועתה' היא מילת זיוור מיוחדת, כמו שמעוררים מישהו על מצוה שזמנה עוברת, תמחר לעשות, לפני שיהיה מאוחר.

אומר האור החיים הקדוש: אכן כך. 'ועתה', כעת, היום, עכשיו זה הזמן. באמצעות מעשי המצוות, באמצעות מאה ברכות, באמצעות המעשים שעושים כאן בעולם הזה, זוכים לעשות תיקונים עליונים ונשגבים.

אלא שהאפשרות היא רק כאן בעולם הזה. אחרי שאדם מסיים את תפקידו בעולם, אין בכוחו לעשות את אותם ייחודים נשגבים.

המלאכים אינם יכולים לפעול את מה שאדם פועל כאן בעולם.

עליך למחר ולפעול, 'ועתה ישראל', כעת, עכשיו זה הזמן לפעול את מה שה' אלוךך שואל מעמך.

אל תתמהמה, קום ועשה!

מוסר אביך

וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מייסרך: (דברים ח ה)

נצייר לעצמנו קבוצת ילדים משחובבים, והנה מגיע אדם מבוגר וקורא לאחד מן הילדים, ומוכיח אותו על ההשתובבות ועל ההתנהגות הבלתי הולכות.

למה הוא קרא דווקא לילד הזה מתוך כל הקבוצה.

כי זה הילד שלוו! אותו הוא אוהב, ומתוך אכפתיות וקירבה הוא מקפיד דווקא עליו.

אומר האור החיים הקדוש, זה מה שכתוב בפסוק: 'וידעת אל לבבך' - שים לב. התבונן ותן דעתך על הדבר הזה. ומה הדבר -

'כי כאשר ייסר איש את בנו' - דווקא את בנו, מפני שהוא בנו.

כך ה' אלוךך מפני שהוא אלוךך, שנייחד שמו עליך, לכן הוא מייסרך על כל דבר שאין ראוי לעשותו.

שמע בני מוסר אביך.

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פומרינץ שליט"א
(רעזא דרעזין)
פרשת עקב תש"פ
ביהמ"ד באר ישראל

גיליון מ"א
פרשת עקב
תשפ"ז

ארבע פרשיות שבתפילין

ב' בחזמש שמזות זב' במשנה תורה ♦ ט"ט בכפתי ופת באפריקי

שלא שינו את לבושם

גדולה ויקרה היא מצות תפילין, ומאז ומעולם מסרו ישראל נפשם על קיומה. בה נראה לעיני כל עמי הארץ יחודם של ישראל, ובה הם מייחדים שמו יתברך, וקושרים עצמם אליו בקשר של קיימא. בקדושה ובטהרה שומרים את התפילין, וזוכים לעז וגבורה.

נפתח במעשה, אשר התרחש במדינת פולין, בזמן שגזרה מלכות הרשעה את גזירת המלבושים הנודעת לשימצה, והיו שוטרי המדינה עומדים בצידי דרכים ואורבים ליהודים כדי לקצוץ את זקניהם ופאותיהם רח"ל.

באותה תקופה קשה, החליט אחד מחסידי פולין כי מה לו ולצרה זו, ולשם מה עליו לשבת במקום סכנה, ולחשוש בכל פעם שיצא מן הבית שמא יתנכלו לו הפעם. למה יאלץ לשלם קנסות, או גרוע מכך, לשבת בבית סוהר. מוטב לו שיברח מארץ הגזירה עד יעבור זעם.

וממחשבה למעשה, נסע האיש לעיר דז'יקוב שבדרום מזרח פולין, אשר היתה סמוכה לגבול, ושם לא חלה הסכנה. בעיר זו חי ופעל הרה"ק רבי אלעזר מדז'יקוב זיע"א, בנו של הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זיע"א, ואבי הרה"ק בעל האמרי נועם מדז'יקוב זיע"א.

פרפראות לחכמה

היו אלה ימי חודש אלול, וככל שאר בני ישראל התכונן גם יהודי זה לימי הרחמים, והכין עצמו לשהות בחצר הקודש בדז'יקוב בצילו של צדיק.

אתו ובאו ימי ראש השנה, והתפילות והסעודות התנהלו באווירה חסידית מיוחדת, בחמימות ובהתלהבות, והרבי ר' אלעזר ערך את שולחנו ברמה. מנהג היה בדז'יקוב, כי בימי ראש השנה היו מגישים אל השולחן חלות מיוחדות, ושמן 'ראדיש' בלשון המדינה, שלא כחלות הארוכות שהיו מביאים בשאר ימות השנה, וכפי שנוהגים גם בימינו בהרבה מבתי ישראל. ואחר שאכל מהן הרבי, החל לומר כמה מיני רמזים ופרפראות על שמן של החלות, והרבה גימטריאות שכולן היו על השם 'ראדיש'.

הרהור הלכ

החסיד עמד שם יחד עם שאר החסידים, וכמובן לא ההין להוציא מילה אחת מפיו על הדבר, אולם בליבו חלפה לה מחשבת פליאה, כי הנה תיבת 'ראדיש' אינה בלשון הקודש ואף לא בלשון ארמי, ואינה מצויה לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, כי אם בלשון פולין, ואם כן מה שייך לרמוז בה משמעויות עמוקות. ובפרט העלה על ליבו, שהרי גם במקומו מצויות חלות כגון אלו, ושם אין קורין אותן 'ראדיש' כלל, כי אם 'קיייליכקע', ואם כן לכאורה גם הרמזים אינם תופסים לפי זה.

ייבנס תלמיד אצל רבו

הסתיימו ימי ראש השנה, וחודש תשרי חלף הלך לו. גזירה עבידא דבטלה, ובמשך הזמן נשמעו תפילותיהן של ישראל, ושוב היו יכולים להלך ברחובה של עיר כשמראה יהודי נסוך על פניהם ועל מלבושיהם. וגם אותו יהודי שב למקום מגוריו בארץ פולין.

מזה זמן לא זכה להיכנס אצל רבו הרה"ק בעל החידושי הרי"ם זיע"א, ומכיון שכך החליט לנסוע לחצר הקודש בוורשה.

לכשנכנס, התעניין החידושי הרי"ם אצל תלמידו, במה דיבר הרבי מדז'יקוב באותם ימים, ואלו דברי תורה שמע מפי קדשו. והחסיד אמר לרבו את שלל הרמזים שאמר הרבי על תיבת 'ראדיש', כפי שהיה אצור בזכרונו.

ואמנם, לא העיר החסיד כלום על הדברים שהשמיע, אך כנראה נשמעת היתה בקולו נימת זלזול ברעיונות חסידיים אלו, או שמא ידע על כך החידושי הרי"ם ברוח קדשו.

גדולים דברי חכמים

שמע הרבי ואמר לו בחומרה: "אם מלעיג אתה על חידושי תורה אלו, דע לך כי מזלזל הנך גם בתפילין שאתה מניח בכל יום".

השתונם החסיד מאוד למשמע הדברים, ולא הבין מה ענין זה אצל זה. האם חלילה ראו עיניו הצופיות של רבו איזה פגם בתפילין. אולם החידושי הרי"ם המשיך מיד וביאר לו את דבריו, ואמר כך: "הלא מנין אנו יודעים את מנין ארבע פרשיות - ידוע כי דרשו חז"ל כן (סנהדרין ד:) מתיבתא (דברים טו) 'לטפפת', ואמרו כי חלוקה היא לשתיים, כאילו נכתב טט - פת, שכן 'טט' במקום ששמו 'כתפ' - פירוש 'שתיים', וכן 'פת' באפריקי - שתיים. ושתיים ועוד שתיים הם ארבע".

וכאן פנה החידושי הרי"ם אל החסיד ושאלו: "וכי מתגורר אתה באפריקה, או שמע ביקרת פעם ב'כתפ', והשתמשת בשמות אלו 'שתיים'. ואם לא, מה תכלית רמזים אלו בעבורך. הלא אפילו בתיבת 'טוטפות' אינך משתמש בלשון הדיבור, ומנין לך כי הכוונה לארבעת הבתים. אלא, מכאן אתה למד כי מאחר ונקרא דבר כך בשמו במקום מן המקומות, די בזה כדי לפרש תיבה אחת מן התורה שבכתב, וללמוד מזה גופי תורה ממש. אם כן הוא הדין בתיבת 'ראדיש', שייכול הרבי מדז'יקוב למצוא בה רמזים, אף שאינה נוהגת אלא במקומו".

כל דבריהם כחלי אש

מעשה זה כתב הרה"ק בעל המנחת אלעזר ממונקאטש זיע"א בספרו 'דברי תורה' (מהדורא ב אות ז), ושם המשיך והאריך עד כמה יש להזהר בגחלתן של צדיקים ובדרשותיהם, כאשר נותנים רמזים לשבח בכל דבר ודבר.

ואנו נעסוק במאמר זה בעז"ה ברמזים שיש בטוטפות, טט בכתפי ופת באפריקי, בדברים המיוסדים על דברי הספה"ק אמרי נועם להרה"ק רבי מאיר מדז'יקוב זיע"א, בנו של רבי אלעזר מדז'יקוב, אשר גם בהם נוכל לשמוע גימטריאות ורמזים נפלאים, ולהבין את הסוד הגנוז בחשבון המופלא שאמרו חז"ל.

ואכן הדברים צריכים ביאור רב, מפני מה נטלו חז"ל את תיבת 'טוטפות' והורידה ללשונות העמים. ומדוע למד הלכות תפילין מן האפריקיים ומן הכתיפיים.

ארבע פרשיות שבתפילין

כדי לעמוד על סוד הדברים, עלינו להתבונן ולדקדק בפרשיות התפילין האמורות בתורה.

ארבע פרשיות יש לכתוב בתפילין, אלא שבתפילין של יד כולן מחוברות בקלף אחד ונתונות בבית אחד, ואילו בתפילין של ראש חלוקות הן כל פרשיה בפני עצמה, ונתונה בבית בפני עצמה.

הפרשה האחרונה שבתפילין היא פרשת 'והיה אם שמוע', הכתובה בפרשתנו - פרשת עקב. ובה נאמר (דברים יא יח): "ושקפתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם".

בדומה לזה נכתב בפרשה הקודמת לה, היא פרשת 'שמע ישראל' שבפרשת ואתחנן, אלא שבה נאמרו הדברים בלשון יחיד (שם ו ט), "וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפת בין עיניך".

שתי הפרשיות האחרות, סמוכות זו לזו בפרשת בא, ונאמרו תכף אחר יציאת מצרים. ראשונה היא 'קדש לי כל בכור', שבה נאמר (שמות יב ט): "והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוצאך ה' ממצרים". ומיד לאחריה באה פרשת 'והיה כי יביאך', ובה כתוב (שם פסוק טו) "והיה לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים". ונהגו לומר פרשיות אלו בכל יום בתפילה.

דקדוקי לשונות הפסוקים

אם נדקדק בארבעת הפרשיות כיצד הזכירה בהן התורה את הטוטפות, נמצא כי נאמרו בכל פסוק באופן אחר, ובוודאי אין הדבר אומר אלא דרשני.

הנה, בפרשת 'קדש' נאמר 'והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך'. 'והיה' - לשון יחיד הוא, ולכאורה על תפילין של יד הכתוב מדבר. ואמנם יתכן כי 'והיה' חוזר על הזכרון, שיהיה הזכרון לאות על היד ובין העינים, אך מכיון שנזכר הזכרון להדיא על תפילין של ראש - 'ולזכרון בין עיניך', משמע שלא כך הוא הפירוש.

וכן בפרשת 'והיה כי יביאך' שוב נאמר בלשון יחיד, 'והיה לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך'. וגם כאן יש

בענין אין מניחין תפילין בשבת ויום טוב

בגמרא מנחות (ל:) י, ישנה מחלוקת בין התנאים רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, מהו המקור לדין שאין מניחין תפילין בשבת ויום טוב. לפי ר' יוסי הגלילי, משום שנאמר (שמות יג ט) 'ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה', ודורשים 'ימים' ולא לילות, וכן 'מימים' ולא כל ימים, פרט לשבתות וימים טובים. אמנם ר' עקיבא סובר, שלא נאמר 'חוקה' זו על תפילין אלא בפסח, ובאמת לילה זה כן זמן תפילין, ושבת ויום טוב הוא ממעט מהפסוק 'והיה לך לאות על ידך' (שם פסוק ט), מי שצריכין אות, יצאו שבת ויום טוב שהן עצמן אות.

הרמב"ם פוסק בהלכות תפילין (פ"ה ה"ה) להלכה, שלילה זה לאו זמן תפילין, מהדרשה של ר' יוסי הגלילי 'ימים', למעט לילות, וכן שבתות וימים טובים אף הם לאו זמן תפילין, מהדרשה של ר' עקיבא 'והיה לאות על ידך'. ולכאורה תמוה הוא שנוקט כדעת שניהם (אף שמכל אחד למד דין אחד), שהרי מאן דסבר הא לא סבירא ליה הא, ולדעת ר"י הגלילי, מהפסוק שר' עקיבא למד ממנו את דעתו דורשים דין אחד, וכן לדעת ר' עקיבא הפסוק שממנו למד ריה"ג נצרך לדרשה אחרת.

הכסף משנה (שם) מבאר את דעת הרמב"ם, שהיות וכל התנאים מלבד ר' עקיבא סברו שלילה לאו זמן תפילין, (ואין הלכה כר' עקיבא מחביריו, כשרבים חולקים עליו), לכן הרמב"ם הביא את הדרשה של ר' יוסי הגלילי למעט לילות. אבל לגבי שבת ויום טוב, כיון שכל התנאים והאמוראים סוברים כשיטת ר"ע שאין מניחין תפילין, וכל המחלוקת היא רק על מקור הדין, לפיכך הרמב"ם מביא את הדרשה של ר"ע, כי הלכה כר' עקיבא מחביריו (עירובין מו:).

ולכאורה דעת הרמב"ם צריכה ביאור, כי הרי כל הסיבה שר"ע דורש מהפסוק של 'והיה לאות' למעט שבת ויום טוב, זה בגלל שהוא סובר שהפסוק של 'ושמרת' וגו' מדבר על פסח, אז איך הרמב"ם יכול מצד אחד, לדרוש מ'ושמרת' למעט לילות, ומצד שני, לדרוש מ'והיה לאות' למעט שבת ויום טוב כמו ר"ע.

וגם דבריו של הכסף משנה, צריכים ביאור, שהרי הסביר שהטעם שנקט הרמב"ם את הדרשה של ר"ע למעט שבת ויום טוב ולא את הדרשה של ר' יוסי הגלילי, כי הלכה כר"ע מחביריו. וקשה לומר כן, שהרי לא מצינו שאמרינן 'הלכה מחבירי' רק כשמדובר בשאלות של הלכה למעשה, אבל לא במקום שאין נפקא מינא לדינא אלא רק מה המקור של הדין?

הרדב"ז (שם) מסביר, למה באמת הרמב"ם הביא את הדרש של ר"ע ולא של ר' יוסי, כי בדרשה של ר' יוסי משמע שיש איסור, משא"כ בדרשה של ר"ע אין איסור רק אין צריכין לאות, ולכן הרמב"ם הביא את הדרשה של ר' עקיבא. והצ"ח מדקדק שכן משמע ברמב"ם להלן (הלכה י"א), שם כתב הרמב"ם 'להלכה שכל המניח תפילין אחר שתשקע החמה עובר על לאו' (ושמרת את החוקה) וגו', ולגבי שבת ויום טוב אינו מביא את הדין שכל המניח תפילין בשבת ויום טוב עובר על לאו, אלא על כרחך שטעמו ונימוקו הוא, משום שסובר שבשבת ויום טוב אין איסור, כי ממעטים אותם מהפסוק של 'והיה לאות', יצאו שבת ויום טוב שאין צריכין אות, אבל מי שהניח תפילין בימים אלו לא עשה איסור ואינו עובר על לאו.

יתכן, בדרך אפשר, להסביר בדרך אחרת, למה הרמב"ם הביא דווקא את סוף הפסוק של 'והיה לאות' ולא הביא את 'ושמרת', שזה תחילת אותו הפסוק, על פי התוספות במסכת עירובין (צ. ד"ה ימים). התוספות שם כתבו מסביר, שגם לר' יוסי הגלילי שדורש מהפסוק של 'מימים' למעט שבת ויום טוב, כי הוא סומך על הדרש של 'והיה לאות', והמהרש"א מסביר שם למה אכן ר' יוסי זקוק להשתמש בדרשה של 'והיה לאות' ולא מספיק לו 'מימים'. כי מהיכן תיתי למעט שבת ויום טוב, ולמה שונה דינם מדין שאר ימים לענין חיוב הנחת תפילין. אבל אחרי שיש לנו את הפסוק של 'והיה לאות', אז אפשר למעט 'מימים' את שבת ויום טוב, שהם שונים משאר ימים, שאין צריכין אות'.

והשגת אריה ביאר, שלכן ר' יוסי צריך גם את הדרשה מהפסוק 'והיה לאות', כי אם היית לומר רק מהפסוק של 'מימים', היית ממעט רק שבת, כי קדושתה חמורה, אבל לא יום טוב, ולכן צריך את הדרש של 'והיה לאות', לומר לך, למה ממעטים שבת, כי אין צריך לאות, אז הוא הדין יום טוב. והשגת אריה ממשיך להסביר, שמדוע אמנם צריך את הדרשה של 'ושמרת את החוקה' אם בין כך אנו זקוקים להגיע לדרשה של 'והיה לאות', כי מהפסוק של 'והיה לאות' אין להוציא איסור להניח בשבת ויום טוב אלא רק ללמד שאין חיוב, אבל מהפסוק של 'ושמרת את החוקה' ניתן להוכיח שיש בכך גם איסור.

אם כן, לפי דברי התוספות בעירובין מובן למה הרמב"ם הביא את הדרשה למעט שבת ויום טוב דווקא מהפסוק 'והיה לאות', כי סוף כל סוף גם ר' יוסי הגלילי מוכרח להשתמש בלימוד זה.

אבל גם בדעת רבי עקיבא, שלומד מהפסוק של 'והיה לאות', יש מחלוקת בין האחרונים האם יש איסור בשבת להניח תפילין או שאין צריכין אות. השגת אריה סובר, שלפי רבי עקיבא אין איסור, אבל המגן אברהם (או"ח סימן שח סק"א) מביא שגם לדעת רבי עקיבא, בשבת יש איסור להניח תפילין.

ולחלוקה, נפסק בשולחן ערוך (או"ח סימן לא סעיף א), שאין להניח תפילין בשבת ויום טוב, כי הם בעצמם 'אות', ואם מניח אות אחר, נראה כמזלזל באות שלהם. והמשנה ברורה (שם סק"ה) מסביר שרק אם מניח לשם מצוה, נראה כמזלזל, אבל אם מניח שלא לשם מצוה אין איסור בעצם הנחת תפילין בשבת.

בגדר גדול לענין נדרים ושאר מצוות

איתא בגמרא מס' קידושין (ס:) בני זה בן י"ג שנה ויום אחד, בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד, נאמן לנדרים ולחרמים ולהקדשות ולערכים אבל לא למכות ולעונשין. וברש"י (ד"ה ב"ה) בן י"ג ובת י"ב נדרהו נדר והקדישן הקדש, ולענין עונשין של כל המצוות אם הביאו שתי שערות סימן הוא והרי הם גדולים לכל דבר, אבל קודם לכן אין נדרן נדר ואין הקדישן הקדש. ואם הביאו שתי שערות חוששין שמה שומא בעלמא הן, ואין נענשין הנך על שום עבירה ובד"ה אבל לא למכות. להחזיק שערותיהן החזקים סימן ללקות ולהעניש. ע"כ.

ויש לברר בדבריו: א. מה שכתב דאף אם יש ב' שערות עדיין צריך לעדות האב. ב. מה שחילק בין נדרים והקדשות דא"צ שתי שערות לשאר המצוות שצריך.

תשובה:

א. בתוס' שם (ד"ה בני זה) כתבו: פירש בקונטרס דמיירי שהביא ב' שערות ואפ"ה צריכין אנו לידע שנותיו שהרי שנים בלא שערות אין מועילין עד ל"ד שנה, דהיינו רוב שנותיו, וסימנים בלא שנים, דהיינו לפני י"ג, שומא נינהו, ואעפ"כ קאמר הכא גמרא דלמכות ועונשין אינו נאמן, פי' דלמכות היכא דלא התרו בו' ולעונשין היכא דהתרו בו.

וקשה דא"כ כל הנשים הבאות לפנינו לחלוץ היאך יחלוצו, אע"ג שיש להם סימנים, כיון שאין אנו יודעים שנותיהם לא מהני, דשמא היבם קטן, ואיש' כתיב בפרשה משמע ולא קטן, וכל האנשים הבאים על העריות, היאך הם נהרגים ואע"ג שיש להם שערות מ"מ אין אנו יודעים שנותיהם, ושמא הם קטנים? ואומר ר"י, דאי איכא ריבוי שערות סמכינן אריבוי שערות, דאין דרכם לבא קודם י"ג שנה. אי נמי, אם הם גדולים בקומה יש לסמוך על הסימנים והקומה ואפ"י לו כי אם ב' שערות, אבל הכא מיירי שלא הביא רק ב' שערות ולא הגדיל הקומה, ולכן קאמר גמרא דלמכות ועונשין אינו נאמן, ועי"ש עוד שיטה בדמקום סימנים א"צ עדות הבא ומכעידים לאחר שנה או שנתיים.

ונמצא לפי דרך זה, אם יש ריבוי שערות או שתי שערות שוכבות, או שתי שערות וקומה, סמכינן אסימנין לבדם אף לעונשים, ובשתי שערות לבד בענין לעדות אנו וגם אז אינו נאמן למכות ועונשין.

ב. מה שחילק רש"י בין נדרים לעונשין לענין ב' שערות, כן מבאר גם ברמב"ם (פ"א מנדרים ה"א), וז"ל: ואחר הזמן הזה שנמצאו הבן בן י"ג ויום אחד והבת בת י"ב שנה ויום אחד, אעפ"י שאמרו אין אנו יודעים לשם מה נדרנו ולשם מי הקדשנו בדריהם קיימים, והקדישן הקדש ונדריהם נדר, ואעפ"י דלא הביאו שתי שערות, וזו היא עונת נדרים האמורה בכל מקום. והואל והגיעו לשנים הגדולים נדריהם נדר, אעפ"י שלא הביאו סימנים ועדיין לא נעשו גדולים לכל דבר [וכו']. עכ"ל.

והנה דבר זה תלוי במחלוקת, כי מתוס' נדה מ"ה ד"ה אלימא לנדרים מבואר לכא"ל דאן כן.

ובקדוש סוגיית הש"ס בפ' יוצא דופן (נדה מו:). אמר רבא כל שנים עשרה שנה ממאנת והולכת מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת וכו', אלא לעולם דלא בדקוה ולענין חליצה חיישינן וכי קאמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה. ומבואר, דחזקה דרבא (דבא לכלל שנים חזקה שיש גם שערות) הוא רק לחומרא לפסול מיאון. ואינו בתורת וודאי.

ולכא"ו צ"ב בדסוגיא שם (מו:) הקדיש הוא (מופלא הסמוך לאיש) ואכלו אחרים רב כהנא אומר

אליבא דהלכתא

הרה"ג דוב מנדלבוים

אין לוקין, רבי יוחנן ור"ל דאמרו תרווייהו לוקין. ובתוס' שם (ד"ה ורבי יוחנן) הק' דהא ר"ל סבר התרתא ספק לא שמה התרתא. וא"כ שמא לא יביא ב' שערות עד ב' וג' שנים ונמצא שלא הי' מופלא הסמוך לאיש. ע"ש. ותי' דאוליגן בחר רוב שמביאים שתי שערות בזמן דהיינו בני י"ג ויום אחד. ומבואר דחזקה דרבא הוא כוודאי ולכן לוקין האוכלים.

ובביאור דעת הרמב"ם, י"ל פשוט דכיון דא"צ שתי שערות לענין נדרים, א"כ מופלא הסמוך לאיש היינו הסמוך לשנים ולכן לוקין.

ובלחם משנה שם הק' דמוקש' בגמ' שם (מה:): למ"ד תוך זמן כלאחר זמן מהא דתניא איש כי יפילא לנדרו נדר מה תלמוד לומר 'איש', לרבות בן י"ג ויום אחד, שאעפ"י שאינו יודע להפליא, נדריו קיימים, היכי דמי אי דלא אייתי שתי שערות קטן הוא אלא לאו דאייתי שתי שערות וטעמא דבן י"ג ויום אחד, הא תוך זמן כלפני זמן, תיובתא. ולכא"ל לדעת הרמב"ם אף דלא אייתי שתי שערות גדול הוא לענין נדרים, וכן הק' במל"מ וביאור הגר"א יו"ד סי' רלג סק"ד.

ושב שמעתתא (שמעתתא ה' פ"א) כתב ליישב, דבדברי הרמב"ם לדין דתוך זמן כלפני זמן א"כ י"ל דהגדלות תלוי בשנים, ומופלא הסמוך לאיש היינו דסמוך לשנים, אך בגמ' שם הק' למ"ד תוך זמן כלאחר זמן, וא"כ הגדלות תלוי בשערות, וא"כ מופלא הסמוך לאיש נמי תלוי בשערות. (ולכא"ו צ"ב דהא רי"ח הוא דאמר לוקין ואמרנו דהיינו משום דתלוי בשנים ולא בשערות והוא סבר דתוך זמן כלאחר זמן וא"כ תלוי בשערות ולא בשנים. וי"ל בזה.)

עכ"פ מצינו שנחלקו הראשונים לענין חזקה דרבא. דלתוס' הוי כוודאי ולהרמב"ם דווקא לחומרא. ולהלכה נחלקו בזה האחרונים. דברמ"א (או"ח סי' נה סעי' ה) כתב וז"ל ומיהו אין מודקדיקן בשערות אלא שכל שהגיע לכלל שנותיו ווענינן אותו כגדול ואמרין לענין זה מסתמא הביא שתי שערות, ובמג"א ס"ק ד' כתב: לענין זה, פירוש, כיון דתפלה הוא דרבנן והיינו דסבר בבדין תורה לא סמכי' אחזקה דרבא רק בתפלה דרבנן. אבל בנב"ז (מהד"ת סי' א), כתב, דנער בן י"ג ויום א' שכתב תפילין ואינו לפנינו לבדוק התפילין כשרים דסמכי' אחזקה כיון שהגיע לכלל שנים הביא סימנים, ע"ש.

ובסיומ דברינו נזכיר כמה פנינים מדברי השפ"א במצוות תפילין שיזכר חתן הבר מצווה לקיים מצוה, דאיתא בגמ' (סנהדרין ד:) פ"י 'לטטפות', טט בכתפי שתיים ופת באפריקי שתיים, ונרמז בזה, דשתיים מפרשיות התפילין הן 'שמע' ו'יהי' אם שמוע', שהם מרומזים על קבלת עומ"ש. ושתיים הם 'קדש' ו'יהי' כי יביא', הנסובים על יציאת מצרים ופריקת עול זרים. ועי' הנחת תפילין שהם מבטאים את רצון האדם לפרוק מעליו את הבל עוה"ז ולקבל על שכמו עומ"ש, כן הדבר פועל בקרבו באמת, וזה מה שאיתא בברכות (ו.) שהקב"ה מניח תפילין, והיינו פרושיות ב' מי גוי גדול' ו'לתת עליון', המרמזים על קשירת האדם להקב"ה, ופרשיות 'או הנסה אלוקים' ו'אשריך ישראל', המרמזים על הוצאתו מתוך עול אחרים.

עוד איתא, שאם שני אנשים רוצים להכנס בפתח אחד מהם מחזיק תפילין בידיו, הוא קודם להכנס. אך אם אחד לבדו בו ואחד מחזיק בו, הלבוש בו קודם. והיינו משום שעיקר מעלת התפילין הוא כשהוא מחובר עם היהודי. וכן היהודי נשלם רק ע"י התפילין ועי"י נשלמו אבריו.

